

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

SIMONAS DAPKUS

II kurso studentas

**AR TURKIJA TEBÈRA EUROATLANTINÈS SAUGUMO
BENDRUOMENÈS DALIS? TURKIJOS SAUGUMO IDENTITETAS IRAKO
IR SIRIJOS KRIZIŲ METU**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: Doc. dr. Margarita Šešelgytė

Vilnius, 2016 m.

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Magistro darbo recenzentas:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „Ar Turkija tebėra Euroatlantinės saugumo bendruomenės dalis? Turkijos saugumo identitetas Irako ir Sirijos krizių metu“ yra:

1. Atliktas mano paties, nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudota šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikią visą panaudotos literatūros sąrašą.

Simonas Dapkus .....

(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Dapkus, S. Ar Turkija tebėra Euroatlantinės saugumo bendruomenės dalis? Turkijos saugumo identitetas Irako ir Sirijos krizių metu: Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės, magistro darbas/VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė M. Šešelgytė. – V. 2016. – 52 p.

Reikšminiai žodžiai: saugumo bendruomenė, integracijos kaita, Turkija, NATO, Euroatlantinė saugumo bendruomenė, integraciją lemiantys veiksniai.

Šiame darbe nagrinėjama Turkijos saugumo identiteto integracijos į Euroatlantinę saugumo bendruomenę kaita Irako ir Sirijos krizių metu. Darbe naudojama saugumo identiteto koncepcija grindžiama Emanuel Adler ir Michael Barnett saugumo bendruomenių teorijos interpretacija. Valstybės saugumo identitetas pristatomas kaip koncepcija leidžianti tirti regioninę kooperaciją saugumo srityje. Darbe išskiriami veiksniai, kurie daro įtaką saugumo identitetui, aptariama jų reikšmė bendradarbiavimui saugumo srityje bei naudojantis integracijos saugumo bendruomenėje modeliu tiriama Turkijos integracijos Euroatlantinėje saugumo bendruomenėje kaita Irako ir Sirijos krizių metu.

TURINYS

IVADAS	6
1. Teorinė prieiga ir metodologija	12
1.1 Saugumo bendruomenių teorija	12
1.2 Analizės metodai ir tyrimo modelis	16
1.2.1 Tyrimo kintamieji ir jų reikšmės	17
1.2.2 Saugumo bendruomenės integracijos lygmenys	18
2. Turkijos saugumo identiteto analizė Irako krizės metu	21
2.1 Grėsmių suvokimas Irako krizės metu	22
2.2 Karinis bendradarbiavimas Irako krizės metu	23
2.3 Pokyčiai Turkijos politiniame identitete: nuo kemalizmo link neo-osmanizmo	24
3. Turkijos saugumo identitetas Sirijos krizės metu	27
3.1 Turkijos politinis identitetas Sirijos krizės metu: link islamizmo ir autoritarizmo	28
3.2 Grėsmių suvokimas Sirijos krizės metu	31
3.3 Karinis bendradarbiavimas Sirijos krizės metu	34
3.4 Turkijos saugumo identiteto integracijos palyginimas Irako ir Sirijos krizių metu	36
IŠVADOS	39
LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	42
Summary	50

Mūsų minaretai yra mūsų durtuvai,

o kupolai yra mūsų šalmai,

Mūsų mečetės yra mūsų barakai.

Padarysime galą etniniams padalijimams galutinai.

Ir jau niekas niekad nebegalės grasinti mums.

Ziya Gokalp eilėraščio ištrauka. Už šio eilėraščio deklamavimą 1997 m. dabartinis Turkijos prezidentas Erdoganas praleido 4 mėnesius kalėjime.

IVADAS

Prieš 14 m. Turkijoje rinkimus pirmą kartą laimėjo AKP (*Adalet ve Kalkınma Partisi/Teisingumo ir vystymosi partija*) partija, kurios šaknys glūdi Turkijos islamistiniame judėjime (Altunışık, 2009, 187). Nuo 2002 m. AKP pavyko laimėti rinkimus dar keturis kartus, visą laiką išlaikant daugumą parlamente, ko anksčiau nepavyko padaryti jokiai kitai partijai. Per šį laikotarpį AKP konsolidavo valdžią savo rankose bei pradėjo daryti teisėtą, o kartais galimai neteisėtą (Human Rights Watch, 2015) įtaką svarbioms šalies institucijoms: kariuomenei, teismams, žiniasklaidai. Tai paskatino diskusijas politinėje ir akademinėje bendruomenėje apie pokyčius Turkijoje, vykdomus remiantis naująją neo-osmaniška šalies tapatybe bei jos nulemta užsienio politika.

AKP propaguojamą neo-osmanizmą trumpai galima įvardinti kaip požiūrį, jog Osmanų imperijos istorija, religija, kultūra bei tradicijos nulemia Turkijos tapatybę ir šalies priklausymą „osmaniškai geopolitinei erdvei“ (Kininlioglu, 2007, Altunışık, 2009). Neo-osmanizmo projekcija užsienio politikoje - „nulis problemų su kaimynais“ doktrina, pagal kurią Turkija turi aktyviai įsitraukti į Vidurio Rytų reikalus – buvusias Osmanų imperijos teritorijas (Davutoğlu 2001, 2008, 2012). Ši tapatybė iš esmės skiriasi nuo modernios Turkijos tapatybės, pagrįstos kemalistiniais principais: sekuliarizmu, pro-vakarietiška orientacija, tautinės valstybės idėja. Anot kemalistinės tapatybės šalininkų, neo-osmanizmas skatina nerealius siekius, yra avantiūristinis ir todėl yra žalingas Turkijos nacionaliniams interesams (Taspınar, 2008). Naujoji Turkijos tapatybė ir Vidurio Rytų užsienio politikos kryptis sukėlė abejones dėl Turkijos euroatlantinių ryšių tvirtumo.

Nors dar rinkimų kampanijos metu, o vėliau ir vykdydama reformas partija deklaravo pro-europietišką orientaciją, vėliau šis angažavimasis prislopo ir išryškėjo kiti siekiai: polinkis į autoritarizmą ir politinį islamą (Eissenstat, 2015). Dėl tokios Turkijos tapatybės prasidėjo nesutarimai su euroatlantiniais partneriais, pastebimi jau Irako krizės metu, o vėliau nuomonės išsiskyrė ir kitais svarbiais klausimais: Irano branduolinės programos, Izraelio – Palestinos konflikte, galiausiai Sirijos

krizės metu. Tarp Turkijos ir jos partnerių išsiskyrė grėsmių vertinimas, vertybių suvokimas bei išryškėjo karinio bendradarbiavimo trūkumas. Tokia situacija leidžia kelti klausimą apie dabartinę Turkijos vietą Euroatlantinėje saugumo bendruomenėje. Tačiau prieš pradėdant nagrinėti šį klausimą pateikiamas platesnis Turkijos tapatybės kontekstas, kuriame atsiskleidžia pokyčių Turkijoje mastas ir svarba.

Osmanų imperija, kurios pagrindu konstruojama neo-osmaninė tapatybė, o vėliau moderni Turkijos respublika, ilgą laiką buvo Vakarų civilizacijos „kitas“ (Neumann ir Welsh, 1991), tačiau 1952 m. Turkijai prisijungus prie NATO šalis tapo svarbi euroatlantinės saugumo architektūros dalis. Vakarietiški tapatybei pagrindus padėjo dar modernios respublikos įkūrėjo Atatiurko vykdytos reformos, kuriomis siekta vesternizuoti šalį. Lemiamu postūmiu prisijungti prie Euroatlantinės saugumo bendruomenės Turkijai tapo vadinamieji „Stalino reikalavimai“¹ (Cos, ir Bilgin, 2010, 43). Turkijos narystė NATO tapo kemalistinių idealų realizavimu, įtvirtinusių šalies vakarietišką tapatybę.

Šiaurės Atlanto sutartyje pabrėžiamos vertybės „*saugoti savo tautų laisvę, bendrą paveldą ir civilizaciją, grindžiamą demokratijos, asmens laisvės bei teisės viešpatavimo principais*“ (NATO, 1949) padėjo pagrindus Euroatlantinės saugumo bendruomenės susiformavimui. Saugumo bendruomenę galima apibrėžti kaip transnacionalinį regioną, susidedantį iš suverenių valstybių, kurių gyventojai pagrįstai tikisi taikių permainų tarpusavyje ir kartu sprendžia saugumo problemas (Adler ir Barnett, 1998, 30). Šaltojo karo metu vykę procesai ir struktūriniai pokyčiai nulėmė, jog Vakarų Europoje ir Š. Amerikoje NATO pagrindu pilnai susiformavo Euroatlantinė saugumo bendruomenė, kuri dėl sukurto tarpusavio pasitikėjimo ir bendros tapatybės išliko ir išnykus SSRS grėsmei (Wæver, 1998, 91, Williams ir Neumann, 2000, 368). Euroatlantinės saugumo bendruomenės kolektyvinę tapatybę galima įvardinti kaip „republikonišką liberalizmą“, išskiriantį teisės viešpatavimo, pagarbos žmogaus teisėms, nesmurtinį ir kompromisinį vidaus konfliktų sprendimą bei piliečių dalyvavimą politikoje (Risse-Kappen, 1996, 293-297).

Tačiau Šaltojo karo pabaiga sukėlė sisteminių pokyčių pasaulio politikoje, kuris sukūrė sąlygas saugumo bendruomenės narėms turėti platesnę identitetų įvairovę. Anot Phillip Saunders, „*didelis tarptautinis pokytis sukelia vidinę kovą dėl šalies interesų performavimo ir tarptautinės sistemos supratimo*“ (Saunders, 1999). Todėl bendruomenės narėms susidūrus su greitai besikeičiančiu tarptautinės ir vidinės politikos kontekstu, joms iškyla sunkumai išlaikant stabilų šalies

---

¹ Tarpukariu Turkija palaikė draugiškus santykius su SSRS, abi šalys savo identitetą grindė anti-imperializmu. Tačiau 1945 m. SSRS pareikalavo Kars ir Ardahan provincijų perdavimo SSRS, karinių bazių Turkijoje įsteigimo ir Montreux konvencijos pataisų dėl tarptautinių vandenų, jungiančių Juodąją ir Viduržemio jūras, naudojimo. Nors panašių reikalavimų iš SSRS buvo sulaukta ir tarpukariu, tačiau situaciją dar labiau paaštrino SSRS veiksmams Vidurio Rytų Europoje. Tai paskatino Turkiją nutraukti draugiškus santykius ir prisijungti prie euroatlantinio bloko.

identitetą, suderinamą su bendru saugumo bendruomenės identitetu (Barnett ir Adler, 1998, 429). Ši problema ypač pastebima Turkijoje, po AKP partijos pergalės rinkimuose.

AKP atėjimas į valdžią sudarė prielaidas Turkijos identiteto pokyčiui. Nuo modernios Turkijos valstybės sukūrimo laikų iki AKP partijos patekimo į valdžią Turkijoje vyravo kemalistinis identitetas. Jeigu demokratiniu keliu į valdžią atėjusios politinės jėgos nutoldavo nuo provakarietiškos kurso, kariuomenė suorganizuodavo karinį perversmą (1960, 1971, 1980, 1997 metų perversmai) siekiant „apsaugoti kemalistinę revoliuciją“. Tačiau kariuomenės valdymas ilgai netrukdamo ir valdžia vėl pereidavo į civilinę jurisdikciją. Tačiau AKP partijai įtvirtinus valdžią, kariškių įtaka buvo smarkiai apribota. Buvo sumažintas kariuomenės institucijos savarankiškumas (biudžeto formavimo, įrangos įsigijimo ir kt. klausimai), uždrausta turėti atstovus ministerijose bei reformuojant Nacionalinę saugumo tarybą – pagrindinę instituciją, per kurią kariuomenė darydavo įtaką šalies gyvenimui. 2007 m. kariuomenė bandė sutrukdyti Abdullah Gül (vieno iš neo-osmaninės tapatybės pradininkų) tapti prezidentu, tačiau dėl didelio AKP palaikymo visuomenės tarpe karinio perversmo buvo atsisakyta (Cook, 2010). Todėl tiek tarp AKP partijos šalininkų, tiek ir kritikų sutinkama nuomonė, jog Turkijos identiteto pokytis įvyko neilgai trukus po to, kai AKP partija pirmą kartą atėjo į valdžią. Ahmet Sözen tai laiko „paradigminiu pokyčiu“ Turkijos politikoje (Sözen, 2010, 103).

Šalyje vykstant vidaus politikos konfliktams dėl identiteto, išryškėjo neo-osmanizmu paremtos užsienio politikos krypties formavimas (Öniş, 2011, Turan, 2015). Ryškiausiai neo-osmanizmo tapatybę AKP partijoje išplėtojo politikos mokslų profesorius Ahmet Davutoğlu (Davutoğlu 2001, 2008, 2012). Šaltojo karo metais Turkijos kemalistinė tapatybė buvo grindžiama ne tik siekiu būti vakarietiška valstybe, bet ir galios balanso argumentais. Tuo tarpu Davutoğlu doktrinoje, nors ir naudojamas geopolitikos žodynas, jo geopolitikos sampratą galima įvardinti kaip „civilizacinę geopolitiką“, paremtą kultūriniu determinizmu (Bilgin, 2009). Davutoğlu vaidmuo formuojant Turkijos tapatybę yra itin svarbus, nes AKP valdymo metu jis užėmė užsienio reikalų ministro, o vėliau ir ministro pirmininko postus. Naujosios Turkijos užsienio politikos nutolimas buvo pastebimas bendruose energetikos projektuose su Rusija (Bourgeot, 2013, Bechey, 2015) bei planuose įsigyti raketines sistemas iš Kinijos (Lin, 2014).

AKP partijai atėjus į valdžią išryškėjo ne tik naujoji užsienio politikos kryptis, bet ir pasitikėjimo euroatlantiniais partneriais stoka bei vertybinis pokytis (Shlykov, 2014). Pirmuoju rimtu euroatlantinės vienybės išbandymu tapo Irako krizė, kurios metu Turkija neparėmė sąjungininkų Irako karo metu (priešingai nei Persijos įlankos kare) (Council on Foreign Relations, 2003). Vėliau Turkija palaikė Irano siekius plėtoti branduolinę programą, o tai prieštaravo Vakarų taikytai sankcijų politikai 2009 m. (Stein, 2012). Santykiai blogėjo ir dėl prastėjančios Turkijos liberalios demokratijos

padėties: pastebimos problemos įstatymo viršenybės, žmogaus teisių, žodžio laisvės srityse. Tai iliustruoja didžiausio šalyje *Zaman* laikraščio kontrolės perėmimas, dėl kritiškos pozicijos valdžios atžvilgiu (Letsch, 2016), daugiau nei 2000 bylų dėl prezidento įžeidimų (BBC, 2016). Sirijos krizės metu išryškėjo nevienodas grėsmių vertinimas (pvz., kurdų) ir karinės kooperacijos stoka (leidimo naudotis Incirlik baze klausimas, karinių veiksmų koordinavimas prieš ISIS, karinės intervencijos į Siriją klausimas ir kt.). Taigi, AKP valdymo laikotarpiu pastebimas sumenkęs Turkijos noras būti Vakarų aljanso dalimi tiek politinio elito lygmeniu, tiek ir visuomenėje (Werz ir Hoffman, 2015, StratejiCo, 2016).

Atsakydami į kritiką dėl nūsiskimo nuo Euroatlantinės bendruomenės, neo-osmaniško identiteto šalininkai teigia, jog šis identitetas apima tiek Vakarus, tiek ir Islamo pasaulį. „*Visai kaip imperinis Stambulo miestas, apimantis Europos ir Azijos žemynus, neo-osmaniška tapatybė turi dievo Jano veidą*“ (Taspinar, 2008, 15). Nors akivaizdu, kad kiekviena šalis gali turėti ne vieną tapatybę, tačiau kyla klausimas, kuri iš tų tapatybių nulemia Turkijos interesus, suvokimą ir elgesį? Norint atsakyti į šį klausimą reikalingas konkrečių socialinių sąveikų tyrimas. Kaip pabrėžia Risse-Kappen, vertybės ir normos, susijusios su valdymo klausimais, labiausiai tikėtina, jog ir nulemia tapatybę tiek vidaus, tiek ir užsienio politikoje (Risse-Kappen, 1996, 299). Tiriant Turkijos atvejį tai padaryti leidžia saugumo identiteto koncepcija (plačiau aptariama sekančiame skyriuje), apimanti šalies identitetą, taip pat ir ja paremtus politinius ir karinius veiksmus, kurių pagrindu galima spręsti, kuri tapatybė yra svarbesnė. Kadangi kriziniai momentai geriausiai atspindi saugumo bendruomenės integracijos lygmenį (Barnett ir Adler, 1998, 431-432), bus tiriamos konkrečios socialinės sąveikos tarp Turkijos ir jos euroatlantinių partnerių Irako ir Sirijos krizių metu.

Nors Euroatlantinė saugumo bendruomenė yra plačiai tyrinėta bei laikoma klasikiniu saugumo bendruomenės pavyzdžiu, tačiau tyrimuose paprastai nesikoncentruojama į Turkijos svarbą bendruomenėje. Saugumo bendruomenės teorijos autorius Karl Deutsch Euroatlantinę saugumo bendruomenę tyrė dar Šaltojo karo metais (Deutsch, 1957). Po Šaltojo karo pabaigos atsirado vis daugiau saugumo bendruomenių tyrimų, tarp žymesnių galima paminėti Thomas Risse-Kappen NATO (Thomas Risse-Kappen, 1996), kaip demokratijų bendrijos analizę bei Ole Wæver Vakarų Europos saugumo bendruomenės analizę (Wæver, 1998), kurioje derinama saugumizavimo ir konstruktyvistinė Adler ir Barnett saugumo bendruomenės teorijos modifikacija. Platesnių analizių, kuriose nagrinėjama Turkijos vieta pasitelkiant saugumo bendruomenių teoriją, yra reta, kaip išimtį galima paminėti Aybet tyrimą (Aybet, 2012). Visgi dėl pasikeitusios politinės situacijos reikalingas naujas Turkijos saugumo identiteto tyrimas, kuriuo remiantis būtų galima vertinti Turkijos integracijos Euroatlantinėje saugumo bendruomenėje lygį.

AKP partijos valdymo laikotarpiu pastebimas skirtingas vertybių, grėsmių suvokimas, karinio bendradarbiavimo problemos sprendžiant kilusias krizes, galimai rodo Turkijos ir kolektyvinio Euroatlantinio saugumo identitetų išsiskyrimą. Tuo remiantis keliama **darbo problema**: nors AKP valdoma Turkija deklaruoja esanti Euroatlantinės bendruomenės dalis, tačiau jos laikysena Irako ir Sirijos krizės metu atrodo nenuosekli bei galimai kertasi su Euroatlantiniu saugumo identitetu. Kyla klausimas, ar pasikeitusi Turkijos elgsena ir galimai besikeičiantis jos saugumo identitetas vis dar leidžia laikyti Turkiją Euroatlantinės saugumo bendruomenės nare?

Todėl šio magistrinio darbo **tikslas** – atsakyti į klausimą ar integracijos lygis tarp Turkijos ir Euroatlantinės saugumo bendruomenės vis dar leidžia teigti, jog Turkija tebėra Euroatlantinės saugumo bendruomenės dalis.

Norint atsakyti į šį klausimą darbe bus nagrinėjamas Turkijos saugumo identitetas Irako (pasirinktas 2002-2003 laikotarpis, kada Turkija turi daugiausiai įtakos krizės sprendimui) ir Sirijos krizės (2011-dabar) metu. Abi krizės yra panašios dėl Turkijos geografinės ir karinės svarbos jų sprendime, abiejų jų židiniai buvo betarpiškoje Turkijos kaimynystėje. Remiantis saugumo bendruomenės teorija, krizinius momentus galima laikyti kaip „testus“, kurių metu saugumo bendruomenė juda iš vienos fazės į kitą (Barnett ir Adler, 1998, 431-432). Neramumų laikotarpiu bendruomenės nariams norint pasiekti bendrų tikslų itin svarbu atsakyti „*kas mes esame ir kaip mes turime gyventi*“ (Swidler, 1986). Tokius pereinamuosius momentus galima laikyti „pasitikėjimo didėjimo (*trust-building*) arba pasitikėjimo irimo (*trust-eroding*)“ laikotarpiu. Krizės gali būti įvairios: vidiniai nesutarimai tarp grupės narių arba nesutarimai su išoriniu veikėju, kurių metu iškyla galimybė prisidėti (arba ne) prie bendro grupės tikslo.

AKP valdymo laikotarpiu galima išskirti dvi dideles krizes Irako ir Sirijos krizes, kuriose dalyvavo Euroatlantinė saugumo bendruomenė ir ypač svarbų vaidmenį (ypač dėl savo geografinės pozicijos) užėmė Turkija. Krizės metu šalies saugumo identiteto (ne)sutapimas parodo jos integracijos lygmenį bendruomenės viduje. Saugumo identiteto aptarimas dviejų krizių laikotarpiu leidžia aptarti Turkijoje vykstančius procesus ne tik iš nūdienos aktualijų pozicijų, bet ir platesnėje istorinėje šviesoje. Turkijos saugumo identiteto lyginimas dviejų krizių laikotarpiu taip pat leis parodyti ar Turkijos integracija Euroatlantinėje saugumo bendruomenėje didėja, ar mažėja. Darbo tikslui pasiekti keliami šie **uždaviniai**:

1) Remiantis saugumo bendruomenės teorija parodyti ryšį tarp Turkijos saugumo identiteto nutolimo nuo kolektyvinio Euroatlantinio saugumo identiteto bei Euroatlantinės saugumo bendruomenės nekarinės saugumo dilemos – bendruomenės dezintegracijos pavojaus;

- 2) Pasitelkus saugumo bendruomenių teoriją išskirti pagrindinius tyrimo kintamuosius ir jų tyrimo gaires, pagal kurias bus vertinamas Turkijos saugumo identitetas ir Turkijos integracijos Euroatlantinėje saugumo bendruomenėje lygis;
- 3) Naudojantis sukonstruotu modeliu atlikti Turkijos saugumo identiteto kokybinę lyginamąją analizę Irako ir Sirijos krizių laikotarpiams.
- 4) Remiantis saugumo bendruomenių integracijos teoriniu modeliu palyginti Turkijos integracijos Euroatlantinėje saugumo bendruomenėje lygmenį skirtingų krizių laikotarpiams ir atsakyti į klausimą – ar Turkijos integracija Euroatlantinėje saugumo bendruomenėje didėja ar mažėja.

Tyrimo objektas – Turkijos saugumo identitetas Irako ir Sirijos krizių metu. Analizėje pateikiami šie ginamieji teiginiai:

1. Egzistuoja priežastinis ryšys tarp kolektyvinio saugumo bendruomenės identiteto ir saugumo bendruomenės dezintegracijos galimybės.
2. AKP partijos valdymo metu įvyko Turkijos saugumo identiteto pasikeitimas.
3. Irako krizės metu pastebimas Turkijos ir Euroatlantinio saugumo identitetų išsiskyrimas, kuris sukėlė pasitikėjimo krizę.
4. Sirijos krizės pradžioje taip pat pastebimas Turkijos ir Euroatlantinio saugumo identiteto neatitikimas, tačiau aktyvus Rusijos įsikišimas į konfliktą nulėmė Turkijos integracijos į Euroatlantinę saugumo bendruomenę padidėjimą.

Tyrimo analizuojama politinio elito identitetas, grėsmių suvokimas ir veiksmai, kuriuos interpretuojant galima vertinti Turkijos saugumo identitetą. Nors saugumo bendruomenių analizės teoriniame modelyje ir kalbama apie bendruomenės kolektyvinį identitetą visuomenėje, tačiau išskiriamas politinis elitas bei intelektualai, kurie ir yra pagrindiniai saugumo bendruomenės formuotojai (Barnett ir Adler, 1998, 426). Šiame darbe sutinkama, jog yra ir kitų saugumo bendruomenės susiformavimo būdų (pvz., istorinio ilgo laikotarpio istoriniai procesai *Norden* integracijos atvejuje, Wæver, 1998, 72), tačiau galima teigti, jog karinių krizių laikotarpiams Turkijos integracijos ar dezintegracijos Euroatlantinėje saugumo bendruomenėje procesams daugiausia įtakos turėjo būtent politinis elitas. Svarbiausi politiniai postai aptariamam laikotarpiu priklausė AKP partijai, todėl analizuojama šios politinės jėgos kuriamas Turkijos saugumo identitetas.

1. Darbo pirminiais šaltiniais laikytini: oficialūs valstybės dokumentai, kalbos, straipsniai ir kt.
2. Darbo antriniais šaltiniais laikytini: ekspertų pateikiami vertinimai Turkijos ir Euroatlantinės saugumo bendruomenės bendradarbiavimo temomis.

Lyginant Turkijos saugumo identitetą Irako ir Sirijos krizių metu pasitelkiamas **kokybinis lyginamasis metodas**. Metodas pasirinktas dėl to, jog leidžia tirti mažą atvejų skaičių ($N \leq 5$) ir pateikti kompleksinius, multidimensinius ir konfigūracinius paaiškinimus (Hancké, 2009, 80, Morkevičius, 2008). Pasiremiant šiuo metodu, galima patikrinti ar nuo Irako krizės iki Sirijos krizės integracijos lygis tarp Euroatlantinės saugumo bendruomenės ir Turkijos didėja, ar mažėja.

Pirmajame skyriuje bus pristatoma darbo teorinė prieiga ir metodologija, kuria remiantis grindžiamas tyrimas. Antrajame skyriuje atliekamas Turkijos saugumo identiteto tyrimas Irako krizės laikotarpiu. Trečiajame skyriuje nagrinėjamas Turkijos saugumo identitetas Sirijos krizės metu bei skyriaus pabaigoje pateikiamas Turkijos saugumo identiteto palyginimas Irako ir Sirijos krizių laikotarpiais. Atlikus empirinį tyrimą daromos išvados apie Turkijos integracijos į Euroatlantinę saugumo bendruomenę lygį bei integracijos įtaką saugumo bendruomenės stabilumui.

1. Teorinė prieiga ir metodologija

Šiame skyriuje bus plačiau aptariama saugumo bendruomenių teorijos raida bei jos analitinės galimybės, analizuojama, kokie veiksniai lemia saugumo bendruomenėje vykstančius integracijos ir dezintegracijos procesus. Teorijos pagrindu bus išskiriami esminiai tyrimo kintamieji, kurių pagrindu grindžiamas Turkijos integracijos Euroatlantinėje saugumo bendruomenėje lygis.

1.1 Saugumo bendruomenių teorija

Saugumo bendruomenių teorija buvo sukurta siekiant paaiškinti regioninį valstybių bendradarbiavimą saugumo srityje. Anot vieno iš dominuojančio, struktūrinio realizmo pateikiamo karinio bendradarbiavimo aiškinimo, valstybės tik laikinai įsitraukia į bendradarbiavimą saugumo srityje siekiant išspręsti kokią nors bendrą saugumo problemą. Tačiau po kurio laiko anarchinė tarptautinių santykių sistema galiausiai nulemia, jog valstybių savanaudiškų tikslų siekis įgauti pranašumą prieš kaimynus tampa svarbesnis nei bendradarbiavimas, dėl to ilgalaikė kooperacija nėra galima (Mearsheimer, 2006, 74). Remiantis tokiu požiūriu, apie saugumo bendruomenę prasminga kalbėti tik valstybės rėmuose. Saugumo bendruomenės teorijos šalininkai nesutinka su tokiu vertinimu tvirtindami, jog bendruomenė gali egzistuoti tarptautiniame lygmenyje, nes tarp valstybių gali susiformuoti taikus tarpusavio vertinimas, o kolektyvinė bendruomenės pozicija gali turėti didelę įtaką bendruomenės narių vykdomai saugumo politikai (Adler ir Barnett, 1998, 3). Šiame tyrime

nesinaudojama neo-realistinėmis teorijomis apie aljansų prigimtį ne tik dėl nematerialių tarptautinės struktūros veiksnių ignoravimo (Walt, 1994, 118), bet ir dėl to, jog remiantis jomis negalima nuosekliai paaiškinti NATO aljanso raidos po Šaltojo karo (Wæver, 1998, 91, Williams ir Neumann, 2000, 368).

Neo-liberalaus institucionalizmo ir „Anglų mokyklos“ teorijų atstovai, kaip ir neo-realistai, tarptautinių santykių struktūrą laiko anarchine, tačiau teigia, jog valstybės vedamos nacionalinių interesų naudojasi tarptautinėmis institucijomis ir normomis formuojant ploną tarptautinės bendruomenės sluoksnį (Whyte, 2012, Bull, 1977). Tačiau ir šis požiūris neįvertina, jog tarpvalstybinis bendradarbiavimas gali būti formuojamas ne iš anksto nulemtų nacionalinių interesų, o dėl bendrų tapatybių, jame neatsiskleidžia tarpvalstybinės kooperacijos galimybės keisti valstybių identitetus ir interesus (Adler ir Barnett, 1998, 9-12). Neo-liberalaus požiūrio akcentuojamas ekonominis bendradarbiavimas taip pat nėra itin tinkamas Euroatlantinės saugumo bendruomenės analizei, nes jos pagrindinė susiformavimo paskata buvo SSRS keliama karinė grėsmė. Saugumo bendruomenėms aiškinti demokratinės taikos argumentas taip pat nėra visiškai pakankamas. Kaip atskleidžia Risse-Kappen tyrimas (Risse-Kappen, 1996), liberalios demokratijos identitetas yra vienas iš Euroatlantinės saugumo bendruomenės pamatų. Tačiau kada tam tikru laikotarpiu bendruomenės narių nedemokratinė sistema (pvz., Graikijoje, Turkijoje) nenulėmė jų pašalinimo iš bendruomenės, o tik sumažino integracijos lygmenį. Vadinasi ir šių teorijų išvalgos nėra pakankamos išsamiai Euroatlantinės saugumo bendruomenės analizei.

Todėl saugumo bendruomenės analizei pasirinkta konstruktyvistinė saugumo bendruomenės teorijos versija, kuria pabrėžiama socialinė tarptautinės politikos prigimtis, tapatybių įtaka nacionalinių interesų formavime. Teorija paremta ontologine nuostata, jog tarptautinių santykių realybė yra socialinė konstrukcija, palaikoma bendrų sampratų, normų, kurios kyla iš socialinės sąveikos. Ši teorija neneigia materialaus pasaulio egzistavimo, tačiau tvirtina, jog materialus pasaulis formuoja ir keičia žmonių sąveiką priklausomai nuo išankstinių (ir pastoviai besikeičiančių) episteminių bei normatyvinių materialaus pasaulio interpretacijų (Adler ir Barnett, 1998, 12-13). Pripažįstama, jog tarptautiniai veikėjai priklauso struktūrai, kuri yra ne tik materialinė, bet ir normatyvinė. Toks požiūris leidžia teigti, jog susidarius atitinkamoms sąlygoms veikėjai gali turėti bendras tapatybes, kurios susijusios su stabilios taikos suvokimu (Barnett ir Adler, 1998, 10). Ryšys tarp tapatybės ir saugumo leidžia paaiškinti, kokios priežastys lėmė Euroatlantinės saugumo bendruomenės susiformavimą, jos raidą bei galimą tolimesnę bendruomenės integraciją ar dezintegraciją.

Saugumo bendruomenės koncepciją sudaro du dėmenys: saugumas ir bendruomenė. Bendruomenės apibrėžimų yra įvairių, tačiau šioje teorijoje akcentuojamos trys pagrindinės

bendruomenės charakteristikos: 1) bendruomenės nariai turi bendras tapatybes, vertybes ir prasmes; 2) bendruomenės nariai palaiko įvairialypius ir tiesioginius tarpusavio santykius; 3) bendruomenėje egzistuoja bendri ilgalaikiai interesai ir galbūt netgi altruizmas; ilgalaikiai interesai kyla iš kitų bendruomenės narių pažinimo, o altruizmas gali būti suprantamas kaip pareigos ir atsakomybės jausmas (Adler ir Barnett, 1998, 31). Taip suvokiant bendruomenę, jos saugumas traktuojamas kaip bendruomenės gebėjimas apginti savo vertybes, bendras veikimas prieš išorinę grėsmę ir gebėjimas pritraukti naujas valstybes, remiantis bendruomenės vertybėmis, stabilumu, ekonominiu progresu (Adler ir Barnett, 1998, 4). Saugumo bendruomenių teorijoje naudojama „naujoji“ saugumo samprata, kuri apima ne tik karines grėsmes, tačiau taip pat ir kylančias iš ekonominių, aplinkosauginių, socialinių sferų (Nyman, 2013, 52).

Dar Šaltojo karo metais saugumo bendruomenių teoriją išplėtojo Karl Deutsch, tačiau dėl tada dominuojančio struktūriniu realizmu pagrįstų tarptautinių santykių aiškinimų, saugumo bendruomenių teorija nesusilaukė didelio susidomėjimo. Deutsch akcentavo saugumo užsitikrinimą bendruomenės pagalba bei išskyrė du saugumo bendruomenių tipus: susijungusią ir pliuralistinę. Susijungusioje saugumo bendruomenėje du (arba daugiau) anksčiau buvę nepriklausomi politiniai vienetai sudaro didesnę politinį vienetą su bendra vyriausybe (Deutsch pateikia JAV valstijų pavyzdį). Tuo tarpu pliuralistinėje saugumo bendruomenėje vyriausybės išlaiko nepriklausomą valdžią (Deutsch, 1957, 3-6). Remiantis tokiu apibrėžimu Euroatlantinė saugumo bendruomenė patenka į pliuralistinės saugumo bendruomenės kategoriją. Pliuralistinėje saugumo bendruomenėje valstybės tampa integruotos iki tokio lygmens, jog integracijos rezultatas yra bendruomenė, kurios nariai tarpusavio problemas išsprendžia nesiimdami karo veiksmų. Atsiradęs bendras tarpusavio supratimas, vertybės ir tarpusavio sąveika skatina taikų bendruomenės narių sugyvenimą. Deutsch išskirtoje pliuralistinėje saugumo bendruomenėje integracija vyksta dėl panašių procesų kurie nulėmė nacionalinių valstybių kūrimą (Adler ir Barnett, 1998, 3-4), t.y. veikia panašūs veiksniai, kuriuos akcentavo Benedict Anderson, tirdamas nacionalinių valstybių susidarymą (Anderson, 1991).

Tačiau XX a. pabaigoje tarptautinių santykių tyrinėtojai atsigręžė į tapatybinius, vertybinius ir socialinius veiksnius tarptautinėje erdvėje, todėl iš naujo susidomėta Deutsch idėjomis. Šiame naujame akademiniam kontekste Emmanuel Adler ir Michael Barnett saugumo bendruomenių teoriją atnaujino pasitelkę socialinio konstruktyvizmo idėjas, anot kurių: „*žmonių ryšių struktūros yra nulemtos visų pirma bendrų idėjų, o ne materialių jėgų ir veikėjų identitetai bei interesai yra konstruojami būtent tų bendrų idėjų*“ (Wendt, 1999, 1). Konstruktyvizmo teorija papildė Deutsch tezės, ji leidžia suprasti, kaip susiformuoja taikus problemų sprendimas bendruomenės viduje. Aiškiniame pabrėžiama dinaminė socialinio mokymosi svarba, kurio metu konstruojamos žinios

socialinėje realybėje (Guzzini, 2000, 147), taip pat „bendros sampratos, gebėjimai ir praktinės nuostatos, be kurių nebūtų galima interpretuoti veiksmų, priskirti prasmių, legitimuoti praktikų, kurios įgalina veikėjus sudaryti diferencijuotą struktūruotą socialinę realybę“ (Ashley, 1987, 403).

Tačiau nepaisant visų ontologinių ir epistemologinių teorijos atnaujinimų, saugumo bendruomenių teorijos esmė lieka ta pati. Saugumo bendruomenė visų pirma yra tokia bendruomenė, tarp kurios narių nėra karo galimybių, tai yra „ne karo“ bendruomenė (Wæver, 1998, 69). Deutsch teigė, jog saugumo bendruomenės vystosi apie galios centrus. Euroatlantinės saugumo bendruomenės centru dėl karinės ir politinės įtakos galima laikyti JAV (tuo tarpu ekonominio bendradarbiavimo centru Europoje galima laikyti – ES institucijas). Žvelgiant iš neoliberalios institucionalistinės perspektyvos, galios centrai turi galimybę skirstyti „morkas ir lazdas“, idant suformuotų ir išlaikytų grupę bei pasiektų bendrų tikslų. Tuo tarpu konstruktyvistinė prieiga teigia, jog galios centrai gali projektuoti taisykles, normas, ir turi galimybę projektuoti siekiamą tikslą. Kitaip tariant, bendruomenės narės savo noru kopijuoja galios centrą, nes jo projektuojamas vaizdinys jau yra tapęs kitų narių savęs suvokimo dalimi (Barnett ir Adler, 1998, 424). Tačiau jeigu bendruomenės narės neatkartoja bendros saugumo bendruomenės tapatybės ir vertybių bei turi kitus tikslus ir skirtingą grėsmių suvokimą, gali grėsti bendruomenės dezintegracijos pavojus.

Saugumo bendruomenės dezintegracija gali nulemti ne tik vidinės, bet ir išorinės grėsmės. Iš išorės saugumo bendruomenė gali būti sunaikinta išorinio agresoriaus. Tuo tarpu vidinę dezintegraciją gali nulemti identiteto ir vertybių pokytis, nes laikui bėgant identitetas ir vertybės gali keistis. Jų pokytis gali nulemti abipusio pasitikėjimo praradimą, kuris nulemtų dezintegraciją bendruomenės viduje ir galimai net bendruomenės iširimą. Kitaip tariant, tie patys socialiniai procesai ir struktūros, kurie nulėmė bendruomenės susiformavimą, gali ją ir sugriauti (Adler ir Barnett, 1998, 57-58). Tuo remiantis šiame tyrime teigiama, jog egzistuoja priežastinis ryšys tarp saugumo bendruomenės narių identitetų ir saugumo bendruomenės stabilumo. Identitetų išsiskyrimą saugumo bendruomenėje galima laikyti nekarine saugumo dilema (Booth ir Wheeler, 2007, 4). Saugumo bendruomenėje kuriamas pasitikėjimas išsprendžia tarp valstybių kylančią saugumo dilemą, nes socialinio mokymosi metu įveikiama situacijos neaiškumas bei kuriamas tarpusavio pasitikėjimas, normos, simboliai ir įpročiai, kurie savo ruožtu sukuria pagrindą bendrai tapatybei (Barnett ir Adler, 1998, 423). Tačiau išsiskyrus identitetams prarandamas pasitikėjimas ir tai kelią grėsmę pačiam saugumo bendruomenės pagrindui – taikiam tarpusavio bendradarbiavimui ir bendram saugumo klausimų sprendimui.

Euroatlantinėje saugumo bendruomenėje sprendimai priimami NATO aljanso formate visų narių pritarimu, todėl bendros vertybės, grėsmių suvokimas yra ypač svarbios sėkmingam

institucijos darbu. Bent vienos narės identiteto išsiskyrimas gali sutrikdyti viso aljanso bendradarbiavimą ne tik konkrečios krizės atžvilgiu, tačiau ir strateginiame lygmenyje. Šaltojo karo metu suformuotas bendras NATO identitetas nulėmė bendruomenės išlikimą, kuris leidžia palaikyti bendruomenės stabilumą kylančių grėsmių akivaizdoje. Turkijos identiteto nutolimas nuo kolektyvinio Euroatlantinės saugumo bendruomenės identiteto turėtų priežastinį ryšį saugumo bendruomenės stabilumui, bei galimybei užtikrinti saugumą bendruomenės nariams, ypač krizių Vidurio Rytuose akivaizdoje. Integracijos ir dezintegracijos procesus analizuoti leidžia saugumo identiteto koncepcija bei triapakopė saugumo bendruomenių vystymosi schema, tai aptariama sekančiame poskyryje.

1.2 Analizės metodai ir tyrimo modelis

Remiantis saugumo bendruomenės teorija galima teigti, jog bendradarbiavimas susiformavusioje saugumo bendruomenėje ir yra pagrįstas kolektyviniu identitetu, bendru grėsmių suvokimu ir karinių veiksmų derinimu, o šių veiksnių visumą galima laikyti saugumo identiteto pagrindu. Saugumo identiteto (ne)atitikimas tarp bendruomenės narių parodo tarpusavio integracijos bendruomenėje lygį, kurį nustatyti galima remiantis Adler ir Barnett pateiktu tripakopiu modeliu (Adler ir Barnett, 1998, 38). Pasitelkus saugumo identiteto koncepciją ir integracijos modelį galima pateikti aiškesnį ir detalesnį pokyčių Turkijoje vaizdą: priešingai nei dažnai pateikiamiems dviem Turkijos vertinimais, pagal kuriuos pokyčiai AKP valdymo metu nevertinami kaip svarbūs, arba dėl šių pokyčių teigiama, jog Turkijos jau nebegalima laikyti Euroatlantinės saugumo bendruomenės dalimi.

Kadangi saugumo identitetas gali kisti, tiriant Turkijos integracijos lygį Euroatlantinėje saugumo bendruomenėje bus lyginamas Turkijos saugumo identitetas Irako ir Sirijos krizių metu. Tyrimui pasirinktas lyginamosios analizės metodas, nes juo remiantis galima tirti mažą atvejų skaičių ($N \leq 5$) ir pateikti kompleksinius, multidimensinius ir konfigūracinius paaiškinimus (Hancké, 2009, 80, Morkevičius, 2008). Jeigu atlikus lyginamąją analizę paaiškės, jog Turkijos saugumo identiteto integracija Sirijos krizės metu yra didesnė negu Irako krizės laikotarpiu, bus galima teigti, jog Turkijos integracijos lygis didėja. Priešingu atveju bus konstatuojama, jog Turkijos integracijos lygis mažėja ir tai kelia grėsmę Euroatlantinės saugumo bendruomenės stabilumui.

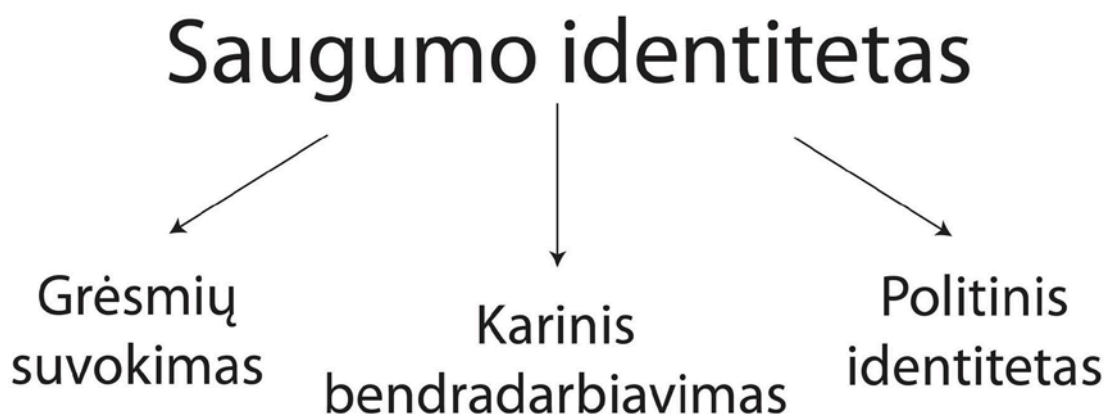
Remiantis saugumo bendruomenės teorija šalies **saugumo identitetą** galima apibrėžti kaip intersubjektyvų tapatinimąsi su grupe (ir atsiskyrimu nuo kitų grupių), remiantis bendru grėsmių

suvokimu, karine ir ekonomine kooperacija, ir bendra tapatybe (Adler ir Barnett, 1998, 421-430). Pripažįstant didėjančio ekonominio bendradarbiavimo svarbą Euroatlantinės saugumo bendruomenės integracijos procese, ekonominis bendradarbiavimas nebus nagrinėjamos tiriant karinių krizių laikotarpius, kurių metu karinis bendradarbiavimas yra svarbesnis (Utkulu ir Seymen, 2003, 5).

1.2.1 Tyrimo kintamieji ir jų reikšmės

Remiantis saugumo bendruomenių teorija karinių krizių analizei išskiriami šie saugumo identiteto kintamieji: grėsmių suvokimas, karinis bendradarbiavimas, identitetas (žr. lentelę nr. 1).

Lentelė nr. 1. Saugumo identiteto schema pagal Adler ir Barnett

1) Grėsmių suvokimas: Saugumo bendruomenių teorijoje grėsmių suvokimas nusakomas remiantis socialinio konstruktyvizmo požiūriu, pagal kurį grėsmių sampratos neatsiranda iš tariamai objektyvios tarptautinės galios struktūros, tačiau veikėjai kitų valstybių elgesį suvokia remiantis savo tapatybe, vertybėmis ir normomis (Risse-Kappen, 1996, 297). **2) Karinis bendradarbiavimas** parodo, kokių lygmeniu bendruomenės nariai yra pasiruošę spręsti bendruomenei kylančias karines problemas. Karinis bendradarbiavimą galima vertinti pagal karines išlaidas, kariuomenės dislokaciją ir karinį planavimą (Barnett ir Adler, 1998, 52) **3) Politinis identitetas**, kurį sudaro politinio elito ir intelektualų kuriami mitai, vertybės, normos simboliai, institucijos ir praktikos (Barnett ir Adler, 1998, 426). Henry Tajfel socialinę tapatybę apibrėžia kaip „tą individo savęs suvokimo dalį, kylanti iš individo supratimo, jog jis priklauso tam tikrai socialinei grupei (arba grupėms), bei tam priskiriamą vertę ir emocinį reikšmingumą, kuris yra tos narystės bendruomenėje dalis“ (Tajfel, 1978, 63). Kitaip tariant, politinės tapatybės įsitvirtinimas vyksta brėžiant ribą tarp „mes“ ir „jie“ bei savęs pozicionavimo kažkurioje šios perskyros pusėje, ir sulaukiant tokios pozicijos pripažinimo iš kitos pusės.

1.2.2 Saugumo bendruomenės integracijos lygmenys

Integracijai saugumo bendruomenėje tirti naudojamas trijų pakopų integracijos modelis, kuriuo remiantis galima analizuoti Turkijos integracijos lygį bendruomenėje (žr. lentelę nr. 2). Schemos dešiniame stulpelyje pateikiamos trys Euroatlantinės saugumo bendruomenės integracijos pakopos pagal Adler ir Barnett suformuluotą modelį, kairiajame pristatomi pagrindiniai Euroatlantinės saugumo bendruomenės integracijos etapai išryškinant Turkijos integraciją (Adler ir Barnett, 1998, 37-48). Remiantis kiekvienoje pakopoje apibrėžtais indikatoriais galima nustatyti bendruomenės integracijos lygmenį. Šios pakopos atskleidžia istorinį saugumo bendruomenės vystymosi procesą, nes integracija laiko atžvilgiu gali ir didėti ir mažėti. Visgi, kaip pažymi teorijos autoriai, šiomis pakopomis nesiekama nubrėžti *vienintelio bendruomenės susiformavimo kelio*. Šios pakopos turėtų būti suvokiamos kaip „euristinė priemonė skatinanti lyginimą ir pagelbėjanti tyrimo metu“ (Barnett ir Adler, 1998, 431).

Šaltojo karo pradžia – bendruomenės susiformavimas <ul style="list-style-type: none"> • Po Antrojo pasaulinio karo susiformuoja nauja bipolinė pasaulio politikos struktūra • Pasiremiant buvusiu Antrojo pasaulinio karo sąjunga tarp JAV, D. Britanijos ir Prancūzijos, sukuriamas NATO. • Vesternizacija, Stalino reikalavimai, Maršalo planas ir Trumeno doktrina sukuria Turkijos prisijungimo prie Euroatlantinės saugumo bendruomenės prielaidas.	I pakopa - besiformuojanti saugumo bendruomenė (paskatinančios sąlygos) <ul style="list-style-type: none"> • Technologiniai, demografiniai, ekonominiai, aplinkos pokyčiai. • Naujos socialinės realybės interpretacijos. • Išorinės grėsmės.
---	---

<p>Sukuriamas NATO aljansas, paremtas kolektyvine gynyba. Šaltojo karo metu jį charakterizuoja didelės statiškos armijos, vienas aiškus priešas, tarp narių vykstančios politinės konsultacijos. Vyksta Europos ekonominė ir politinė integracija.</p> <p>Turkija prisijungia prie NATO 1952 m., 1963 m. tampa asocijuota EEB narė. Šaltojo karo metu Turkija – svarbi NATO narė regione.</p> <p>Šaltojo karo metu susiformavusios struktūros ir procesai sukūrė pagrindą tarpusavio pasitikėjimui ir bendrai tapatybei. NATO ir EEB rėmuose vyksta bendradarbiavimas karinėje, ekonominėje politinėje, kultūrinėje ir kt. sferose.</p>	<p>II pakopa – auganti saugumo bendruomenė (veiksniai reikalingi susiformuoti abipusiam pasitikėjimui ir kolektyviniam identitetui)</p> <p>Struktūriniai: galios ir pažinimo struktūros.</p> <p>Procesiniai: komunikacija, organizacijos, socialinis mokymasis.</p>
<p>Subyrėjus SSRS Euroatlantinė saugumo bendruomenė neteko aiškios bendros grėsmės, tačiau abipusis pasitikėjimas ir bendra tapatybė išliko saugumo bendruomenės pagrindu.</p> <p>Tokia situacija sukūrė sąlygas platesnei identitetų įvairovei Turkijoje. Turkija išlieka NATO nare, o 1995 m. Turkija tampa muitų sąjungos narė, 1999 m. pripažįstama lygiateisė kandidatė narystei ES. Nors Turkija pabrėžia NATO ir ES svarbą, tačiau AKP valdymo metu vykstantys procesai leidžia kelti klausimą dėl Turkijos identiteto atitikimo su kolektyviniu Euroatlantiniu identitetu.</p>	<p>III pakopa – susiformavusi saugumo bendruomenė (būtinose taikių pokyčių sąlygos)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Abipusis pasitikėjimas • Kolektyvinė tapatybė

Lentelė nr. 2 Saugumo bendruomenės integracijos lygmenys pagal Adler ir Barnett

Pirmojoje pakopoje apibrėžiamos sąlygos, kurios gali paskatinti valstybių kooperaciją siekiant bendrų tikslų, t.y. technologiniai, demografiniai, ekonominiai, aplinkosauginiai pokyčiai, naujos bendros socialinės tikrovės interpretacijos ar išorės grėsmės. Dėl šių vidinių arba išorinių faktorių valstybės pradeda ieškoti sąlyčio taškų ir siekia bendradarbiauti. Euroatlantinės saugumo

bendruomenės formavimosi pradžia galima laikyti Antrojo pasaulinio karo sąjungą tarp JAV, D. Britanijos ir Prancūzijos, kurios metu užsimezges bendradarbiavimas prisidėjo prie sąlygų NATO sukūrimui. D. Britanija ypač stengėsi, jog JAV nepasitrauktų iš Europos, kaip kad nutiko po Pirmojo pasaulinio karo, o išliktų įsitraukusi į Europos reikalus (Baylis, 1993). Karinio bendradarbiavimo patirtis, pokariniai socioekonominiai pokyčiai bei bendras SSRS grėsmės suvokimas nulėmė NATO sukūrimą.

Antrąją pakopą charakterizuoja *struktūros* ir *procesai* nusakantys dar glaudesnę bendradarbiavimą. Struktūrinį šios sąveikos lygmenį nusako *galios* ir *pažinimo* struktūros. Galia suvokiama kaip gebėjimas nusakyti bendras prasmes ir tvarką, priklausymo bendruomenei sąlygas ir jos teikiamą naudą nariams. Jos pagrindu saugumo bendruomenė kuriama ir palaikoma. Tuo tarpu pažinimo struktūros nusako bendras prasmes ir suvokimą, kuris sudaro ir apriboja valstybių veiksmus. Antrojoje pakopoje vykstantys procesai nusako tarp šalių vykstančią *komunikaciją*, *tarptautinių organizacijų* kūrimą ir *socialinį mokymąsi*. Tarptautinės organizacijos skatina komunikaciją bendruomenės viduje. Komunikacijos metu veikėjai sužino sąlyginę daiktų vertę, sukuria naujus ryšius, abipusiškumo principą. Tai yra socialinių santykių ir pasitikėjimo pagrindas, nes žmonės linkę labiau pasitikėti tuo, ką pažįsta. Komunikaciją galima laikyti pasitikėjimo ir bendruomeniškumo pagrindu (Barnett ir Adler, 1998, 416). Komunikacijos metu veikėjams taip pat tenka aptarti socialines normas, todėl kartu sprendžiant problemas vyksta socialinio mokymosi procesas, kurio metu tos normos įsisavinamos. Anot Deutsch, pasitikėjimas yra pašalinis komunikacijos produktas, persiduodantis ir į kitas sferas, pvz., pasitikėjimas ekonominėje sferoje persiduoda į saugumo sritį (Barnett ir Adler, 1998, 417). Socialinis mokymasis nusako socialinių veikėjų galimybes ir motyvaciją valdyti ir keisti realybę, keičiant savo įsitikinimus ir tapatybes. Tai yra aktyvus procesas, kurio metu iš naujo nusakoma arba reinterpretuojama realybė, remiantis naujomis priežastinėmis arba normatyvinėmis žiniomis (Barnett ir Adler, 1998, 37-48, 422). Antrojoje pakopoje nusakyti procesai ir struktūros sukuria pagrindą rasti *abipusiam pasitikėjimui* ir *kolektyvinei tapatybei*, kuri yra *taikių pokyčių pagrindas* saugumo bendruomenėje. Dėl artimo bendradarbiavimo tarp sąjungininkų Šaltojo karo pabaigą galima laikyti simboliu perėjimu iš antrosios į trečiąją Euroatlantinės saugumo bendruomenės integracijos pakopą, kuri parodė, jog bendruomenėje yra susiformavęs kolektyvinis identitetas (Risse-Kappen, 1996, 294).

Trečiąją pakopą nusako *abipusis pasitikėjimas* ir *kolektyvinis identitetas*. Pasitikėjimas ir tapatybė yra abipusiai vienas kitą stiprinantys veiksniai: pasitikėjimo plėtra gali sustiprinti abipusį identifikavimąsi, o tendencija pasitikėti egzistuoja dėl bendros identifikacijos. Svarbu pabrėžti, jog pasitikėjimas atsiranda pirmiau nei bendra tapatybė. Pasitikėjimas yra socialinis

fenomenas ir priklauso nuo vertinimo, jog kito veikėjo elgesys atitiks normatyvinius lūkesčius (Barnett ir Adler, 1998, 45-46). Įsitvirtinus tokiam abipusio supratimo laipsniui, anot Adler ir Barnett, šalys gali pagrįstai tikėtis, jog visi bendruomenės viduje iškilę nesutarimai bus sprendžiami taikiai bei vyks kooperacija sprendžiant bendrus saugumo klausimus. Šaltojo karo karinio balanso klausimus pakeitė su identitetu susiję aspektai, gilus ir tvirtas kultūrinis bendrumas (Williams ir Neumann, 2000, 368).

Remiantis šiuo integracijos modeliu galima teigti, jog jeigu sutampa tik bendras grėsmių suvokimas, tada Turkijos integracija yra tik žemiausiame integracijos lygmenyje. Jeigu krizių metu ne tik bendrai vertinamos grėsmės, bet jas sprendžiant vyksta ir karinis bendradarbiavimas, tada integraciją galima vertinti kaip pasiekusią antrąjį lygmenį. Turkijos identiteto atitikimas su kolektyviniu Euroatlantinės saugumo bendruomenės identitetu (bei bendras grėsmių suvokimas bei karinė kooperacija) leidžia teigti, jog egzistuoja trečiosios pakopos integracija su bendru saugumo bendruomenės identitetu.

Remiantis saugumo identiteto koncepcija ir saugumo bendruomenės integracijos modeliu kitame skyriuje nagrinėjamas Turkijos saugumo identitetas Irako ir Sirijos krizių metu. Analizėje bus siekiama nustatyti, ar Turkijos integracijos lygis Euroatlantinėje saugumo bendruomenėje didėja, ar mažėja.

2. Turkijos saugumo identiteto analizė Irako krizės metu

Į valdžią atėjus AKP partijai Turkijoje, Vakarami tikėjosi, jog šalis išliks nuosaikiai islamo ir demokratijos pavyzdžiu regione bei artima euroatlantine partnere. Tačiau jau Irako krizės metu pastebimos Turkijos ir euroatlantinių partnerių bendradarbiavimo problemos. Remiantis saugumo bendruomenių teorija, krizių laikotarpiu metu galima identifikuoti integracijos pokyčius saugumo bendruomenėje (Barnett ir Adler, 1998, 431-432). Todėl šiame poskyryje pagal išsiskirtus kintamuosius analizuojamas Turkijos saugumo identitetas ir Turkijos integracijos į Euroatlantinę saugumo bendruomenę lygis. Atlikus šią analizę bus galima palyginti Turkijos saugumo identitetą Irako krizės metu su saugumo identitetu Sirijos krizės laikotarpiu.

Bręstant Irako krizei Turkijos politinėje arenoje įvyko dideli pokyčiai. 2002 m. į valdžią atėjo AKP partija, propaguojanti naują neo-osmanišką tapatybę. Anot vieno iš partijos lyderių, Davutoğlu, Turkija yra daug daugiau nei Euroatlantinės saugumo bendruomenės dalis ar „tiltas tarp

Rytų ir Vakarų“, ji yra viena iš centrinių pasaulio valstybių, todėl šalis turi globalią strateginę svarbą (Davutoğlu, 2001). Dėl istorinių ir geografinių bruožų Turkija turi plėtoti aktyvią „minkštosios galios“ politiką buvusioje Osmanų imperijos erdvėje (Grigoriadis, 2010). Toks požiūris priešingas Šaltojo karo laikų kemalistinei tapatybei, kada Turkijos saugumo interesai buvo integrali Euroatlantinių interesų dalis. Anot užsienio reikalų ministro Fuat Köprülü, tuo laikotarpiu Ankara manė jog, *„Vidurio Rytų gynyba yra absoliuti būtinybė ekonominei ir strateginei Europos gynybai. Turkijai prisijungus prie Atlanto pakto, ji efektyviai atliks savo rolę Vidurio Rytuose ir bus pasiruošusi derėtis su partneriais dėl būtinų bendrų priemonių“* (Karpas, 1975, 115). Tuo tarpu neo-osmaniška geostrategine vizija siekiama įtvirtinti didesnę politinę ir ekonominę Turkijos rolę Vidurio Rytuose, kurios pagrindu Turkija turėtų būti savarankiškas, aktyvus politinis veikėjas, sprendžiantis regionines ir globalias problemas. Kaip ir prancūziškasis „gaulizmas“, neo-osmanizmas siekia „grandeur“ ir įtakos užsienio politikoje (Taspınar, 2008).

Nepaisant savarankiškos neo-osmanine tapatybe pagrįstos užsienio politikos, AKP atstovai teigia, jog naujoji Turkijos tapatybė apima ir Euroatlantinę dimensiją. Užsienio reikalų ministro nuomone, *„Turkija yra Europos, Euroatlantinio ir Islamiško pasaulio dalis ir ji nebus tik tiltas, tačiau konvergencijos taškas“* (Gül, 2003). Tačiau tokiu atveju, remiantis saugumo bendruomenių integracijos modeliu galima teigti, jog krizių metu turi pasireikšti bendras grėsmių suvokimas ir karinė kooperacija. Todėl visų pirma analizėje vertinamas grėsmių suvokimo atitikimas, o vėliau vertinama karinė kooperacija. Tai leis daryti išvadas, ar Turkijos neo-osmaniška tapatybė tikrai gali koegzistuoti kartu su Euroatlantine tapatybe.

2.1 Grėsmių suvokimas Irako krizės metu

Irako krizės ištakos siekia dar Persijos įlankos karą, po kurio JTO priėmė 16 Saugumo tarybos rezoliucijų dėl Irako masinio naikinimo ginklų (*toliau – MNG*) sunaikinimo. Tačiau Irako valdžia įvairiais būdais siekė to išvengti, įvairiai trukdydama inspektorių darbą (PBS, 2016). Tokie veiksmai susilaukė sankcijų bei karinių smūgių prieš Irako karinius objektus, o po Rugsėjo 11-osios teroro išpuolių situacija tapo dar labiau įtempta. Vašingtonas siekė įrodyti, jog Iraką reikia nuginkluoti dėl Bagdado turimų MNG bei paramos teroristinėms grupuotėms (tame tarpe ir al-Qaeda grupuotei). Tačiau jau šiame krizės etape išsiskyrė Euroatlantinės bendruomenės grėsmių suvokimas ne tik tarp Turkijos ir kitų narių, tačiau ir Prancūzijos bei Vokietijos vadovai siūlė suteikti Irakui daugiau laiko. Nepaisant to, saugumo bendruomenės galios centras JAV ir D. Britanija pareiškė jog

diplomatinės priemonės neduoda rezultatų ir pačios be JTO pritarimo paskelbė ultimatumą Husseinui palikti Iraką (Lerner, 2004).

Todėl pagrindines Euroatlantinės saugumo bendruomenės grėsmes Irako krizės metu galima įvardinti kaip terorizmo ir MNG terorizmo ir keliamą pavojų (NATO, 2002). Šis požiūris dar prieš Rugsėjo 11-osios atakas ir Irako krizę įtvirtintas NATO strateginėse koncepcijose. 1999 m. NATO strateginėje koncepcijoje praplėtė saugumo sampratą ir be įprastų karinių grėsmių įtrauktos politines, ekonomines, socialines ir aplinkosaugines grėsmes, tame tarpe terorizmas, etniniai konfliktai, žmogaus teisių pažeidimai, politinis ir ekonominis nestabilumas, branduolinių, biologinių ir cheminių ginklų bei jų transportavimo priemonių plitimas (NATO, 1999). Dar prieš 9/11 išpuolius Paul Wolfowitz, JAV Gynybos departamento karinis analitikas, suformulavo naują užsienio politikos kryptį Irako ir kitų „potencialiai agresyvių valstybių“. Vietoje „izoliavimo“ Wolfowitz agitavo už išankstinius smūgius. Toks grėsmių suvokimas pastebimas ir Irako krizės metu (History Commons, 2006).

Tuo tarpu Turkijoje į Iraką buvo žiūrima per kitokią grėsmių suvokimo prizmę. Nors Turkija niekada neturėjo ypatingai gerų santykių su Huseino režimu, tačiau jis suteikė stabilumą Turkijos pietiniame pasienyje, nes Baath valdymas sukūrė veiksmingą barjerą prieš kurdų separatizmą Irake (Post, 2003, 353). Ankara buvo prieš politinį ar karinį destabilizavimą regione, nes baiminosi, jog tokia situacija gali paskatinti etninį separatizmą ir religinius konfliktus. Todėl Irako karo išvakarėse nei AKP politinis elitas, nei kariuomenė, nei Turkijos visuomenė netroško dar vieno karo prieš Iraką. Turkijoje dar buvo atsimenamos problemos, kurias sukėlė Persijos įlankos karas (Taspinar, 2008, 17). Tiek Ankara, tiek ir Vašingtonas Irako krizės metu terorizmą įvardino kaip grėsmę, tačiau terorizmas JAV asocijavosi su al-Qaeda Irake, o Turkijai su PKK (*PPK - Partiya Karkerên Kurdistan/Kurdistan darbininkų partija*, siekianti kurdų autonomijos Turkijoje) galimybe pasinaudoti Irako destabilizacija. Todėl Irako krizės metu aiškiai pastebimas Turkijos ir Euroatlantinės saugumo bendruomenės galios centro - JAV grėsmių suvokimo išsiskyrimas. Skirtingą grėsmių suvokimą atskleidė Turkijos parlamento sprendimas, kurio pagrindu buvo sutrukdytas karinis Turkijos ir JAV bendradarbiavimas sprendžiant krizę.

2.2 Karinis bendradarbiavimas Irako krizės metu

Karinio bendradarbiavimo problemos tarp JAV ir Turkijos tapo ypač akivaizdžios 2003 m. pradžioje. Tuo metu Vašingtonas bandė įtinkinti Ankarą leisti dislokuoti JAV Ketvirtąją

šarvuotąją diviziją Turkijos teritorijoje, kuri karo prieš Iraką atveju įžengtu į šiaurinį Iraką. AKP partija kelis kartus šiuo klausimu atidėjo balsavimą parlamente ir ilgai derėjosi dėl kompensacijos, kurią gautų už leidimo suteikimą, tačiau taip pat vis dar tikėjosi, jog krizę pavyks išspręsti diplomatinio keliu. Tačiau galiausiai buvo sutarta, jog JAV suteiks Turkijai 15 milijardų dolerių dotacijų ir paskolų pavidalu bei leis 20,000 Turkijos karių kartu įžvengti į šiaurės Iraką, taip suteikiant galimybę Turkijai reaguoti į galimą PKK grėsmę (Park, 2003). Didžioji dalis kemalistinės pozicijos šalininkų Irako krizėje išvelgė galimybę užkirsti kelią kurdų separatizmui, prisijungiant prie JAV invazijos. Taip būtų užkirstas kelias kemalistine tapatybe grindžiamoms grėsmėms, „raudonosioms linijoms“: kurdų valstybės sukūrimui Šiaurės Irake, grėsmei Irako turkmėnų saugumui, Kirkuko statuso pokyčiui, PKK įsitvirtinimui Irake. Kariuomenės požiūriu prisijungimas būtų leidęs nuslopinti kurdų problemą (Altunışık, 2009, 176). Tačiau tuo metu parlamente AKP turėjo 66% atstovavimą, todėl galėjo visiškai nulemti teigiamą balsavimo baigtį. Tačiau parlamentas priėmė sprendimą neleisti dislokuoti JAV karių ir neįvertino bendradarbiavimo su JAV svarbos (CFR, 2003). Turkija ne tik neprisidėjo prie JAV karinių pastangų savo kariais, tačiau ir trukdė JAV kariniam planavimui. Komunikacijos karinėje sferoje stoka tapo akivaizdi jau prasidėjus karo veiksams.

Turkijos ir JAV santykiai dar labiau komplikavosi jau prasidėjus karui dėl vadinamosios „gobtuvo istorijos“, kuri atskleidė karinės komunikacijos stoką. Nors oficialiai Turkija nedalyvavo Irako kare, tačiau liepos 4 d. JAV pajėgos šiaurės Irake sulaukė 11 turkų specialiųjų pajėgų karių, įtariamų planavus dalyvauti vietinio kurdų politiko žmogžudystėje. Manoma, jog šių pajėgų platesnis tikslas buvo destabilizuoti situaciją šiaurės Irake iki tokio lygmens, jog Turkija pati galėtų nusiųsti savo taikos palaikymo pajėgas (Time, 2003). Nors turkai buvo paleisti po 48 valandų, tačiau jie buvo laikomi kaip kaliniai su gobtuvais ant galvų. Turkijos kariuomenė tai įvardino kaip „*blogiausią pasitikėjimo krizę*“ tarp Vašingtono ir Ankaros per 50 m., o užsienio reikalų ministras Gül įspėjo, jog padaryta žala negali būti užmiršta (Taspınar, 2008, 19). Po šio incidento Turkija slapčia pradėjo ginkluoti Irako turkmėnų fronto organizaciją, siekiant jos pagalba atsverti PKK ir Irako kurdų įtaką (The Economist, 2003). Nors abi pusės išreiškė apgailestavimą dėl šio incidento, tačiau turkams liepos 4 d. tapo JAV priešišku žyminti diena, o kovo 1 d. Bušo administracijai tapo Turkijos paramos stokos simboliu. Anot Taspınar, „*strateginė partnerystė, kuri turėjo jungti dvi šalis kartu, pradėjo irti tarp Irako smėlynų*“ (Taspınar, 2008, 19). Parlamento balsavimas ir „gobtuvo istorija“ atskleidžia, jog tuometinis Turkijos saugumo identitetas nuo Euroatlantinio saugumo identiteto išsiskyrė ne tik grėsmių suvokimu, bet ir karinės kooperacijos nebuvimu.

2.3 Pokyčiai Turkijos politiniame identitete: nuo kemalizmo link neo-osmanizmo

Irako krizės analizė parodė, jog neo-osmaniškame identitete kooperacija su Euroatlantiniais partneriais nėra prioritetas, priešingai, kooperacijos trūkumas ir atskirų tikslų siekimas sukėlė pasitikėjimo krizę bei atskleidė menką Euroatlantinės saugumo bendruomenės centro įtaką Turkijai. Tai rodo, jog Turkijos identitetas neatitinka Euroatlantinės saugumo bendruomenės identiteto. Norint paaiškinti naujosios Turkijos tapatybės sukeltų pokyčių mastą, šiame poskyryje pateikiama gilesnė Turkijos tapatybės raidos analizė.

Kemalistinė tapatybė Šaltojo karo laikotarpiu buvo sėkmingo bendradarbiavimo tarp Turkijos ir Euroatlantinių partnerių garantas. Jos pradžia Turkijoje siejama su Osmanų imperijos panaikinimu ir Atatiurko reformomis. Tarpukariu Atatiurkas vykdė reformas siekiant modernizuoti Turkiją iki „šiuolaikinės civilizacijos lygmens“. Reformos apėmė technologines ir normatyvines sferas: edukacijos sistemos unifikaciją, titulų panaikinimą, islamiškų teismų ir teisinio kodekso reforma į pasaulietinį modelį, remiantis europietiškais standartais, lyčių lygybės principo įteisinimas ir politinių teisių suteikimas moterims, osmaniško alfabeto pakeitimas į lotyniškąjį, europietiško aprangos standartų įtvirtinimas ir kitos reformos, kurių dėka buvo įtvirtinta sekuliari europietiška respublika (Bilgin, 2009, Sansal 1996). Ypatingą vaidmenį saugant kemalizmo idealus atliko kariuomenės institucija, dėl to kariniai perversmai Turkijos istorijoje grindžiami būtent kemalizmo reformų išsaugojimu. Po Antrojo pasaulinio karo Turkija priėmė Maršalo planu teikiama pagalbą, o Trumeno doktrina sukūrė sąlygas 1952 m. tapti NATO nare. Turkijos politinio ir karinio elito pro-vakarietiškas identitetas, Šaltojo karo globalios politikos sistema sudarė sąlygas Turkijai prisijungti integruotis į pirmąją Euroatlantinės saugumo bendruomenės integracijos lygmenį.

Todėl prisijungimą prie NATO galima laikyti logiška kemalistinės vesternizacijos politikos tąša. Vesternizacija traktuota ne tik kaip ekonominė ar politinė užduotis, bet ir kaip kultūrinė, atskirianti Turkiją nuo Vidurio Rytų su siekiu ją prijungti prie Vakarų pasaulio. Tokia tapatybės konstrukcija nulėmė bendrą grėsmių suvokimą, kuris apėmė ne tik SSRS, bet ir iš Vidurio Rytų kylančias grėsmes. Tuo metu Ankara Vidurio Rytus vertino kaip nestabilų ir kupiną konfliktų regioną, į kurio konfliktus nereikia veltis. Kemalistinės tapatybės pagrindu Turkija ne tik nesitapatino su Vidurio Rytai, priešingai, Vidurio Rytai buvo suvokiami kaip negatyvi Osmanų imperijos praeitis (Altunışık, 2009, 175). Ir pasibaigus Šaltajam karui Turkijoje svarbiausia vietą užėmė kemalistine tapatybe paremtas grėsmių suvokimas. Svarbiausiomis grėsmėmis laikyti PKK separatistai, kuriems talkino Sirija bei radikalaus islamo atstovai, kurių grėsmė sklido iš Irano. (Gökçe, 2012, 59-60).

Dėl aukštos Turkijos saugumo identiteto integracijos į Euroatlantinį identitetą, iki AKP ateinant į valdžią, vyko sėkmingas karinis bendradarbiavimas. Turkija sėkmingu kariniu bendradarbiavimu įrodė savo pasiryžimą tapti Vakarų partnere dar Korėjos kare, kurio metu Turkijos

kariai itin sėkmingai bendradarbiavo su JAV kariuomene (Truman, 2006). Šaltojo karo metu Turkija Vidurio Rytuose atliko SSRS ir arabų nacionalizmo sulaikymo vaidmenis, taip pat užtikrino Vidurio Rytų naftos prieinamumą (Altunışık, 2009, 173). 1958 m. Turkija sudarė slaptą sąjungą su Izraeliu, taip pat leido JAV naudotis savo Incirlik oro baze Libano intervencijai (Spiller, 1981, Tansi, 2012). Persijos įlankos karo metu Turkija prisijungė prie koalicijos veiksmų ir uždarė dvi naftos tiekimo linijas iš Irako, leido naudotis oro bazėmis bei sutelkė didžiules pajėgas prie Irako sienos. Didesnio išitraukimo Turkijos vadovybė nenorėjo, siekiant išlaikyti savo tradicinę neįsipainiojimo į Vidurio Rytų konfliktus poziciją (Altunışık, 2009). Savo pajėgomis Turkija prisidėjo ir prie Bosnijos ir Hercegovinos intervencijos, Kosovo krizės sprendimo bei NATO misijoje Afganistane (Sayari, 2000, 176). Aktyvų Turkijos išitraukimą į karinių krizių sprendimą galima vertinti kaip siekį išlaikyti Euroatlantinę tapatybę ir po Šaltojo karo pabaigos, parodant partneriams savo strateginę vertę.

Tačiau dar Šaltojo karo metu buvo bandymų šalį kreipti politinio islamo ir neo-osmanizmo linkme, tačiau tam sutrukdydavo kariuomenė. Aktyvios politikos, nukreiptos į šį regioną, ėmėsi Turkijos ministras pirmininkas (1983-1989), vėliau ir prezidentas (1989-1993) Turgut Özal (Tėvynės partija). Šią politiką galima laikyti vienu iš neo-osmanizmo pradinių, nors jo valdymo laikotarpiu šios idėjos ir nepasiekė tokio masto kaip AKP valdymo metu. Pasikeitus globalios politikos situacijai, Turkijos politinėje arenoje prasidėjo aktyvūs debatai dėl šalies tapatybės ir Vidurio Rytų reikšmės. Neo-osmaniška tapatybė susilaukė vis daugiau šalininkų, kaip tai parodė 2002 m. rinkimai (Bilgin ir Bilgiç, 2011; Altunışık 2009).

Irako krizės analizė atskleidė, jog Turkijos saugumo identitetas labai pasikeitė į valdžią atėjus AKP partijai. Remiantis saugumo bendruomenių teorija galima teigti, jog grėsmių suvokimo išsiskyrimą ir karinio bendradarbiavimo trūkumą nulėmė Turkijos tapatybės pokytis, kurį galima vertinti kaip kemalistinės tapatybės pralaimėjimą (Risse-Kappen, 1996, 299). Irako krizės metu Turkijos saugumo identiteto integracija į Euroatlantinį saugumo identitetą buvo minimali (palaikoma tik narystės NATO organizacijoje), nes neatitiko nei vienas saugumo bendruomenės integracijos modelio kriterijus (žr. lentelė nr. 3). Tai leidžia teigti, jog Turkijos priklausymas Euroatlantinei saugumo bendruomenei buvo tik nominalus. Tokį požiūrį patvirtina ir tarp sąjungininkų įvykusi pasitikėjimo krizė.

	Turkijos saugumo identitetas	Kolektyvinis Euroatlantinės saugumo bendruomenės identitetas
Grėsmių suvokimas	Irako destabilizavimas ir PKK	Al-Qaeda ir MNG pavojus
Kariniai veiksmai	Neprisidėjo prie invazijos į Iraką, o ją apsunkino, neleisdama dislokuoti JAV karių bei vykdydama slaptas karines operacijas Irake	Irako invazija
Tapatybė	Neo-osmaninė	Euroatlantinė

Lentelė nr. 3. Turkijos saugumo identiteto santykis su kolektyviniu Euroatlantiniu saugumo identitetu Irako krizės metu pagal Adler ir Barnett.

3. Turkijos saugumo identitetas Sirijos krizės metu

Per kiek mažiau nei dešimtmetį, kuris skiria Irako ir Sirijos krizes, Turkijos veiksmai ir toliau leido kvestionuoti šalies saugumo identiteto integraciją į kolektyvinį Euroatlantinį saugumo identitetą. Tai rodo Turkijos parama Hamas, nepritarimas Vakarų iniciuotoms sankcijoms Iranui, įtempti santykiai su Izraeliu, delsimas prisijungti prie Libijos intervencijos ir anti-ISIS koalicijos (Bar'el, 2012, Stein 2012). Šiame skyriuje, pagal išsiskirtus kintamuosius, pateikiama Turkijos saugumo identiteto integracijos į kolektyvinį Euroatlantinį saugumo identitetą analizė Sirijos krizės metu bei integracijos pokytis, lyginant su Irako krize. Skyriaus pradžioje nagrinėjama kokius pasikeitimus šalies tapatybei atnešė ilgas AKP valdymas. Vėliau analizuojama, kaip Sirijos krizės metu suvokiamos grėsmės Turkijos ir euroatlantinių partnerių tarpe ir koku kariniu bendradarbiavimu jos sprendžiamos. Galiausiai pateikiamas Turkijos saugumo identiteto integracijos palyginimas Irako ir Sirijos krizės metu.

3.1 Turkijos politinis identitetas Sirijos krizės metu: link islamizmo ir autoritarizmo.

Po 2002 m. pergalės rinkimuose, AKP pavyko laimėti rinkimus ir 2007, 2011 bei 2015 metais. Partijai palapsniui įsitvirtinant valdžioje išryškėjo nutolimas nuo Euroatlantinės saugumo bendruomenės liberalios demokratijos normų ir vertybių, kurių pagrindu NATO įvardijama kaip „unikali bendruomenė, įsipareigojusi asmens laisvės, demokratijos, žmogaus teisių bei teisės viešpatavimo vertybėms“ (NATO, 2010). Nors Ankara pabrėžia demokratijos svarbą, tačiau panašu, jog demokratiją Ankara ir jos vakarų partneriai suvokia skirtingai. Prezidento Erdogano polinkis į autoritarizmą ypač išryškėjo po 2011 m. pergalės rinkimuose – Turkijoje nuo to laiko uždaromos arba perimamos nepriklausomos žiniasklaidos priemonės, atliekami valymai biurokratiniame aparate bei daromas politinis spaudimas teismų sistemai (Aslandogan, 2016).

Remiantis dabartine konstitucija, šiuo metu prezidento postas Turkijoje yra daugiau ceremoninė institucija (Presidency of the Republic of Turkey, 2016). Tačiau Erdoganas siekia sustiprinti savo galią pakeičiant konstituciją ir įtvirtinant prezidentinę sistemą. Anot Erdogano, konstitucijos pataisoms „nebėra kelio atgal, dabar tai turi suvokti visi“. Toks požiūris skaldo Turkijos visuomenę, kemalistinės CHP partijos lyderio nuomone, konstitucija nebus pakeista „be kraujo praliejimo“ (Hurriyet Daily News, 2016). Nepaisant ribotų prezidento galių, Erdoganas išlikdamas partijos lyderiu daro didelę įtaką vykdomajai valdžiai. Ministrui pirmininkui Davutoğlu bandžius vykdyti savarankiškesnę politiką, jam teko apleisti ministro pirmininko postą (Letsch, 2016). Pats Erdoganas teigia, jog jis buvo išrinktas remiantis dviguba jo, kaip partijos lyderio ir prezidento tapatybe, todėl jo lyderystė partijoje yra natūralus dalykas (Hurriyet Daily News, 2016).

Sirijos krizės laikotarpiu taip pat išryškėjo AKP polinkis į islamizmą. Islamą galima laikyti vienu iš neo-osmaniškosios tapatybės pagrindų. Anot neo-osmaniško požiūrio, turkiškumas būtų tuščia tapatybė be islamo, o islamas negali būti pakankamai galingas be Turkijos istorijos heroizmo (Yilmaz, 2004, 637). Remiantis Turkijos įstatymais, politinės partijos negali būti islamiškos, nes tai prieštarauja pasaulietinės konstitucijos principams. Dėl to Turkijoje Konstitucinio teismo sprendimu buvo uždrausta ne viena islamiška partija, kuriuose glūdi AKP idėjinės ištakos (BBC, 2001). Prezidentas Erdoganas taip pat kurį laiką buvo įkalintas dėl „religinės neapykantos kurstymo“, kada politinio mitingo metu perskaitė islamistinį eilėraštį (Hurriyet Daily News, 1999). AKP partija būdama valdžioje siekia stiprinti religijos įtaką politikoje, tačiau negali to viešai deklaruoti, kitaip ir ji gali būti uždrausta. Tokios nepalankios situacijos politiniam islamui sprendimas būtų konstitucijos keitimas. Jau minėtame siekyje pakeisti konstituciją dėl prezidento galių stiprinimo, dalis AKP partijos įžvelgia galimybę taip pat panaikinti sekuliarios respublikos statusą ir

islamą padaryti valstybine religija. Anot dabartinio AKP parlamento pirmininko, sekuliarizmas neturėtų būti Turkijos konstitucijoje, nes Turkija „*kaip musulmoniška šalis, kodėl ji turėtų trauktis nuo religijos? Mes esame musulmoniška šalis. Todėl mes turime turėti religinę konstituciją.*“ (Hurriyet Daily News, 2016). Nors tai nėra oficiali partijos pozicija, tačiau kalbėdamas apie musulmonišką tapatybę, prezidentas Erdoganas teigia, jog jį liūdina etninis skirstymas į „turkus“ ir „arabus“, nes tai rodo jog „*mes [musulmonai] praradome savo standartus*“. Anot jo, islamas yra aukščiau etninių/nacionalinių skiriamųjų ribų. Erdoganas teigia, jog „*reikia iš naujo atrasti savo standartus ir grįžti prie savo šaknų*“. (Hurriyet Daily News, 2016).

Remiantis konstruktyvistine teorija, simboliai turi didelę įtaką identiteto formavimui (Wendt, 1999, 316). Viena iš pagrindinių kovos dėl simbolių tarp islamistų ir sekuliarizmo šalininkų problema Turkijoje yra musulmoniško galvos apdangalų klausimas. AKP (kaip ir islamiškos partijos prieš tai) siekė panaikinti draudimą nešioti musulmoniškus galvos apdangalus valstybinėse įstaigose ir mokyklose, galiausiai partijai pavyko tai pasiekti (BBC, 2016). Kitas daug kontraversijos sukėjęs simbolis – naujasis Erdogano neo-osmaniško stiliaus prezidentūros rūmų kompleksas, pakeitęs dar Atatiurko laikų rezidenciją ir atspindintis autoritaristinę neo-osmanišką Turkijos tapatybę. Didžiu jėga pralenkia Baltuosius rūmus ir Kremlių, o statybų metu dėl pinigų ir žemės panaudojimo teisėtumo Erdoganas susilaukė daug kritikos. Tačiau anot Erdogano: „*Turkija daugiau nebėra senoji Turkija. Naujajai Turkijai reikia išreikšti save specifiniu būdu. <...> Mums reikia parodyti, jog Ankara yra Seldžiukų sostinė, mes skyrėme daug dėmesio ne tik osmanų interjerui, bet ir moderniems pastato aspektas <...> Tokie buvimo didžiųjų valstybe reikalavimai.*“ Komentuodamas teismo sprendimą, jog rūmų statyba nelegali, Erdoganas teigė, jog „*tegu jie nugriauna juos, jeigu tik turi pakankamai galių tai padaryti. <...> Aš rūmus pasistatysiu ir valdysiu iš jų*“ (Al Arabiya, 2014).

Neo-osmaniško identiteto pagrindu taip pat naikinamos kemalitinės reformos ne tik aprangos ir reprezentaciniuose simboliuose, bet ir švietimo srityje. Dalis viešųjų mokyklų paverčiamos į *imam-hatips* (tradicinėmis sunitų islamo seminarijomis), siekiant išauginti religingą naująją kartą bei įvesti privalomą religijos mokymą. Tačiau privalomas tikybos pamokas uždraudė aukščiausias Turkijos teismas, kaip nekonstitucines (Ackerman ir Calisir, 2015). AKP taip pat siekia įvesti privalomą osmaniško alfabeto mokymą mokyklose, kuri panaikino dar Atatiurkas (Tremblay, 2014). AKP taip pat apribojo alkoholio pardavimo tvarką bei pasiekė, jog universitetuose nebūtų bendrų vyrų ir moterų bendrabučių (BBC, 2016). Kaip toli pažengęs islamiškas šovinizmas Turkijoje atskleidžia religiniai mitai. Anot prezidento Erdogano, musulmonų atradėjai pirmieji atrodo Amerika, o kai Kolumbas atplaukė į Kubą 1492 m. jis jau rado mečetę, pastatytą vietinių musulmonų (Danforth,

2014). Šiose AKP vykdomose reformose akivaizdus siekis panaikinti jau minėtas Atatiurko reformas, panaikinant kemalistinės tapatybės institucionalizavimą ir įtvirtinant neo-osmanišką tapatybę.

AKP valdymo metu šalyje pastebima liberalios demokratijos vertybių ir normų erozija. Vienas kertinių liberalios demokratijos pagrindų – žmogaus teisės, AKP valdomoje Turkijoje yra prastoje padėtyje: anot žmogaus teisių stebėjimo organizacijų šalyje vyrauja didelio masto korupcija valdžioje, nebaudžiamumas, prasta Sirijos pabėgėlių padėtis, politinės opozicijos, pilietinės visuomenės ir kritinės žiniasklaidos nutoleravimas, kišimasis į teismų darbą, prasta žmogaus teisių padėtis kurdų apgyvendintose provincijose (Human Rights Watch, 2016). Nors Turkija kartu su Euroatlantine bendruomene palaikė pro-demokratiškus Arabų pavasario protestus ir koordinavo politinį jų vertinimą (Barkey, 2016), tačiau iš dalies šio judėjimo įkvėpti protestai Stambule parodė, jog pačioje Turkijoje protestuoti prieš valdžią taip pat yra pavojinga gyvybei. 2013 m. Stambulo Gezi parke vyko didelio masto protestai, kuriuos brutaliai išvaikė policija, o dalį aktyvistų (tarp jų ir daugybę žurnalistų) buvo suimti (Aslandogan, 2016). Po tokių Ankaros veiksnių stipriai suabejota AKP vertybėmis, Briuselis nusprendė atidėti naują stojimo į ES derybų raundą, o prezidentas Erdoganas buvo plačiai kritikuojamas JAV (The New York Times, 2013).

Sirijos krizės laikotarpiu suprastėjo žodžio laisvės padėtis Turkijoje – viena iš pagrindinių liberalios demokratijos normų. Turbūt geriausiai situacijos mastą atspindi populiariausio (bei kritiško valdžiai) Turkijoje laikraščio *Zaman* perėmimas ir jo pavertimas AKP instrumentu bei masiškai suiminėjami valdžią kritikuojantys žurnalistai (Amnesty International, 2016 Shlykov, 20140). AKP siekis užgniaužti kritika atsiskleidžia Erdogano vaidmenyje, mat nuo jo prezidentavimo pradžios jau yra iškelta apie 2000 bylių dėl prezidento įžeidimo. Bylai iškelti užtenka vien tik socialiniuose tinkluose pamėgti bent kiek prezidentą kritikuojantį pranešimą. (BBC, 2016). Tuo tarpu Turkijos valdžia atsakinga beveik už ¾ prašymų Twitter'ui dėl žinučių ir paskyrų pašalinimo (Human Rights Watch, 2016). Anot Žurnalistų be sienų reitingo, Turkija yra 149 iš 180 valstybių pagal spaudos laisvės indeksą ir vadinama „didžiausiu žurnalistų kalėjimu pasaulyje“ (Reporters Sans Frontiers, 2016).

Nepaisant neo-osmaninės tapatybės įsitvirtinimo kemalistinę tapatybę vis dar palaiko dalis civilinės ir karinės biurokratijos bei tokios opozicinės partijos kaip Respublikonų liaudies partija (*Cumhuriyet Halk Partisi*, CHP) ir Nacionalistinė veiksmo partija (*Milliyetçi Hareket Partisi*, MHP) bei dalis intelektualinio elito (Altunışık, 2009, 172-173). Neo-osmaninės tapatybės pergalė Turkijoje atskleidžia AKP ir kariuomenės santykiuose, kuri buvo pagrindinis kemalistinės tapatybės bastionas

nuo Atiurko laikų. Nuo 2003 m. pastebimas AKP vykdomas kariuomenės įtakos ribojimas.² Pokyčiai santykiuose su kariuomene yra svarbūs, nes nuo pat respublikos įsteigimo pradžios pagrindinė taisyklė nusakanti kariuomenės ir politikų santykį buvo tokia: politikai ir jų rėmėjai turi neužsitraukti Generalinio štabo pykčio, antraip jie bus pašalinti iš pareigų ir bent laikinai negalės dalyvauti politikoje (Cook, 2010). Iki AKP įsitvirtinant valdžioje, kariuomenė turėjo didelę laisvę pati spręsti tokius reikalus kaip karinis biudžetas, ginklų pirkimas ir kt. bei išlaikė didelę įtaką ir švietimo sistemoje, žiniasklaidoje ir nacionalinėje ekonomikoje. AKP partija, teigdama vykdanči ES stojimui reikalingas reformas apribojo kariuomenės instituciją, pašalino jos atstovus iš švietimo ir žiniasklaidos. Tačiau svarbiausiais pokyčiais galima laikyti reformas Nacionalinėje saugumo taryboje, kuri buvo svarbiausias kariuomenės politinės įtakos šaltinis. Kariškių skaičius taryboje iš 5 sumažintas iki 1, o tarybos sekretoriumi dabar gali būti tik civilis. Taryba taip pat prarado vykdomosios valdžios įgaliojimus. Galima teigti, jog jos kontrolė perėjo į politinio elito rankas.

Turkijos kovoje prieš PKK teroristus naudojami griežti antiteroristiniai įstatymai tuo pačiu taikomi ir prieš politinę opoziciją bei žiniasklaidą. Turkijoje vyksta valymas nuo Hizmet judėjimo (buvusių AKP sąjungininkų) vadovaujamo Fethullah Gulen. Guleno šalininkus Erdoganas šį judėjimą kaltina siekiant sukurti „valstybę valstybėje“ bei suorganizuoti perversmą (BBC, 2013). Griežti antiteroristiniai įstatymai yra pagrindinė kliūtis Turkijai gauti bevizį režimą ES. Taigi, Turkijos demokratijos situacija galima įvardinti kaip ne kaip liberalią, bet tik kaip rinkiminę demokratiją, kuri neužtikrina individų teisių apsaugos ir įstatymo viešpatavimo principo (Plattner, 1998).

3.2 Grėsmių suvokimas Sirijos krizės metu

Dar prieš prasidedant Sirijos krizei, Euroatlantinė saugumo bendruomenė įvardino šias pagrindines grėsmes aljanso saugumui: balistinių raketų plitimą, branduolinių ginklų bei kitų MNG ir jų transportavimo sistemų plitimą, terorizmą, kibernetines atakas bei esmines aplinkosaugos problemas. Taip pat buvo išskirta, jog kaip grėsmę NATO suvokia „*nestabilumą arba konfliktą už NATO ribų, kuris gali tiesiogiai grasinti aljanso saugumui, skatindamas ekstremizmą, terorizmą, tarptautinį nusikalstamumą ginklų, narkotikų ir žmonių kontrabandą*“ (NATO, 2010). Grėsmės įvardinimas visiškai atitiko situaciją už pietrytinės aljanso sienos Sirijos krizės metu. Velso

---

² Vienas iš ryškesnių konflikto pavyzdžių - kariuomenė buvo apkaltinta rengusi karinį perversmą 2003 m. (vadinamasis „Kūjo“ planas), dėl to areštuoti 49 kariuomenės pareigūnai. Nors vėliau kaltinamieji buvo išteisinti dėl neteisingų ar net galimai sufabrikuotų įrodymų (BBC, 2015).

deklaracijoje taip pat išryškintos naujos grėsmės, NATO rytuose ir pietuose: „nelegali Krymo aneksija ir agresija Ukrainoje“ vykdoma Rusijos bei „smurto ir ekstremizmo plitimas Šiaurės Afrikoje ir Vidurio Rytuose (NATO, 2014).

Turkijos neo-osmaniškas identitetas nulėmė, jog priešingai nei Irako krizės metu būtent Turkija, o ne JAV ar kiti euroatlantiniai partneriai skatino aktyvų Euroatlantinės saugumo bendruomenės įsitraukimą į konfliktą. Nutrūkus dar nuo 1998 m. tarp Ankaros ir Damasko užsimezgusiems geriems tarpvalstybiniais santykiams, palaipsniui jie peraugo į visišką priešišumą. Prasadėjus Sirijos pilietiniam karui, Ankara pareikalavo Asado pasitraukimo (Hurriyet Daily News, 2012). Asado režimas trukdo Turkijos neo-osmaniška tapatybe paremtos užsienio politikos realizavimui visiškoje Turkijos kaimynystėje. Programiškai naujoji Turkijos užsienio politika išplėta „Nulis problemų su kaimynais“ doktrinoje, kuria remiantis Turkija siekia didinti įtaką regione (Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs, 2016). Tačiau ši doktrina veikė tik iki tol, kol Turkija nesikišo į kitų valstybių vidaus reikalus. Arabų pavasaris paskatino Turkijos lyderius pasijusti svarbiausia regionine galia, tuo metu užsienio reikalų ministro pareigas užėmęs Davutoğlu teigė, jog Turkija „*vadovaus pokyčių vėjams Vidurio Rytuose <...> ne tik kaip draugas, bet ir kaip valstybė, kuri kuria idėjas apie pokyčius ir naują tvarką.*“ (Barkey, 2016). Tačiau musulmonų brolijai simpatizuojanti Ankara iš „nulis problemų“ teko pareiti prie „nulis draugų“, nes susipykta su daugeliu buvusių partnerių regione, tarp jų ir su prezidentu Asadu (Zalewski, 2013). Euroatlantinė saugumo bendruomenė taip pat siekia, jog Asadas paliktų savo postą, visų pirmą dėl jo brutalaus atsako į Arabų pavasario protestus, o vėliau ir sukeltos tarptautinės krizės.

Dėl chaoso Sirijoje ten gyvenantys kurdai sugebėjo *de facto* užsitikrinti politinį savarankiškumą. Didelę įtaką tarp Sirijos kurdų turinti Kurdų demokratinės vienybės partija (*Partiya Yekîtiya Demokrat*, PYD) bei jos karinis sparnas - Liaudies gynybos daliniai (*Yekîneyên Parastina Gel*, YPG). Ankara YPG vertina kaip PKK tąsą ir morališkai prilygina ISIS (Danforth, 2015). 2015 m. vasarą nutrūkus paliauboms aktyvios kovos prieš PKK tapo kasdienybe Turkijos pietinėse ir pietrytinėse provincijose, nuo to laiko iki 2016 m. gegužės teigiama, jog nukauta daugiau nei 4500 PKK narių (Daily Sabah, 2016). YPG pasiektos karinės pergalės prieš ISIS, teritorijos konsolidaciją Sirijoje Turkija vertina kaip apsupimą ir galimą „kurdų koridoriaus“³ sukūrimą (Micallef, 2015). Turkija Sirijos pilietiniame kare remia turkmėnus ir išreiškė susirūpinimą dėl galimo etninio turkmėnų valymo, kuris įvyktų YPG siekiant sujungti Kobani ir Jazira kantonus, užimant Efrino kantoną (Stein ir Foley, 2016). Dėl kurdų keliamos grėsmės Turkijoje svarstoma ir humanitarinės

---

³ Kurdų koridoriumi vadinamas idėja šiaurės Sirijoje sujungti kurdų apgyvendintas teritorijas, siekiančias beveik iki pat Viduržemio jūros (Tastekin, 2015).

intervencijos galimybė, siekiant suduoti smūgį ISIS ir sutrukdyti kurdų planams (Dapkus, 2015). Vertinant kurdų grėsmę išsiskiria Turkijos ir euroatlantinių partnerių suvokimas: nors JAV PKK pripažįsta teroristine organizacija, tačiau YPG remia kovoje prieš ISIS, nepaisant PKK-YPG ryšio įrodymų (Stein ir Foley, 2016, Barkey, 2016). Tačiau Ankara palaiko gerus santykius su Irako kurdais ir sutiktų leisti jiems kovoti prieš ISIS Sirijos teritorijoje (BBC, 2014). Situacija tapo dar labiau komplikuota, kada Rusija galimai taip pat pradėjo remti Sirijos kurdus (NRT, 2016). Skirtingas Turkijos ir jos partnerių požiūris į YPG apsunkina bendrą Sirijos krizės sprendimą.

Šiuo metu Turkija yra aktyvi anti-ISIS koalicijos dalyvė, tačiau informacija apie ankstesnius ryšius tarp Ankaros ir ISIS yra prieštaringa. Turkija teigia, jog ji buvo pirmoji valstybė, kuri ISIS įvardino kaip teroristinę organizaciją (Daily Sabah, 2015). Tačiau prie JAV vadovaujamos anti-ISIS koalicijos Turkija prisijungė tik 2014 m. rugsėjį, parlamentui patvirtinus leidimą siųsti karius į Siriją ir Iraką (Rashed, 2014). Iki 2015 m. liepos Turkija tik kartą surengė prieš ISIS nukreiptą karinį smūgį (CNN, 2014, Berkowitz, 2015). Viena iš priežasčių, dėl kurių Turkija nesiėmė karo veiksmų anksčiau, buvo 46 Turkijos diplomatų paėmimas į ISIS nelaisvę (Hunter, 2014). AKP valdžia taip pat sulaukė kaltinimų, jog padeda ISIS teikdama ginkluotę, logistinę pagalbą, palaikant komercinius ryšius, suteikiant medicininę pagalbą ISIS kovotojams ir taip siekiant susilpninti kurdus ir Asado pozicijas (Philips 2016, Bertrand, 2015, Kelley 2015). Tačiau Po Suroč įvykdyto teroro akto (2015 m. liepa) Turkija aktyviai įsitraukė į karines operacijas prieš ISIS ir suėmė daugybę su šia grupuote susijusių įtariamųjų, o tai paskatino dar daugiau ISIS teroro išpuolių Turkijoje. Gynybos ekspertai priekaištuoja Turkijai, jog iš pradžių netrukdam susikurti ISIS tinklams tarp Turkijos ir Sirijos, dabar labai sunku juos sunaikinti. Nuo pat 2011 m. iki 2014 m. vidurio Ankara per daug nesirinko šalininkų kovoje prieš Asadą, pvz., Ankara sukritikavo JAV sprendimą įtraukti su al-Qaeda susijusią Jabhat al Nusra grupuotę į teroristinių grupuočių sąrašą (Tanış, 2013, Kelley, 2015).

Aktyvus Rusijos išitraukimas į Sirijos krizę išryškino bendrą grėsmę, kurią Rusija kelia Turkijai ir Euroatlantinei saugumo bendruomenei. Rusijos karinė parama Asadui kertasi su Ankaros interesais pašalinti jį iš prezidento posto bei sustiprinti savo įtaką regione. Po Rusijos naikintuvo numušimo Sirijoje dislokuota S-400 sistema padarė situacija dar kompleksiškesne dėl grėsmės Turkijos ir euroatlantinių partnerių naikintuvams (Harress, 2015). Tuo tarpu iki Sirijos krizės Turkijos ir Rusijos interesai dažnai sutapdavo, kaip parodo „*South Stream*“, „*Turkish Stream*“ projektai. Tačiau Sirijos krizės metu situacija pasikeitė: Rusijos vykdytą Turkijos remiamų opozicinių grupuočių bombardavimą galima traktuoti kaip tiesioginį iššūkį Turkijai, ypač saugumo zonos sukūrimo planams. Numušdama Rusijos lėktuvą Turkiją parodė, jog savo tikslų Sirijoje keisti neketina. NATO generalinio sekretoriaus nuomone, Rusija siekia sukurti teritorijos nepasiekiamumo

(*anti-access*) pajėgumus nuo Baltijos, per Ukrainą ir Krymą iki rytinės Viduržemio jūros pakrantės (BBC, 2015). Tuo tarpu Turkijos krašto apsaugos ministras Ukrainą įvardino kaip „gyvybiškai svarbų partnerį regione“, kurį pažadėjo remti (Hurriyet Daily News, 2016).

3.3 Karinis bendradarbiavimas Sirijos krizės metu

Karinės bendradarbiavimas tarp Turkijos ir Euroatlantinės saugumo bendruomenės Sirijos krizės metu pastebimas nuo pat 2012 m., kada Ankara remdamasi ketvirtuoju Šiaurės Atlanto sutarties straipsniu kreipėsi į NATO su prašymu padidinti Turkijos oro gynybos pajėgumus. NATO užsienio reikalų ministrai patvirtino Ankaros prašymą ir NATO dislokavo *Patriot* raketų sistemas ir AWACS radarus (NATO, 2016). Sirijoje prasidėjus karo veiksmams, Turkijos-Sirijos pasienis tapo nedidelių karinių susirėmimų vieta tarp Turkijos kariuomenės ir įvairių kare dalyvaujančių grupių, tame tarpe ir Asado pajėgų, dėl to NATO parama yra itin svarbi padidinat Turkijos apginamumą. 2012 m. gegužę Sirija numušė Turkijos F-4 naikintuvą, kuris tuo metu buvo virš Sirijos teritorinių vandenių. 2012 m. spalį Sirijos kariuomenės artilerija užmušė 5 ir sužeidė 10 turkų civilių Akçakale pasienio mieste (Haber, 2012). Turkijos kariuomenė atsakė apšaudydama Sirijos kariuomenės pozicijas. NATO svarba dar labiau išryškėjo Rusijai pradėjus aktyviai remti Asadą. Dėl Rusijos karinių veiksmų Sirijoje pablogėjo humanitarinė situacija, kuri prisidėjo prie pabėgėlių masto išaugimo. Tokia situacija sukėlė didelį iššūkį ne tik Turkijai, bet ir kitiems Euroatlantinės saugumo bendruomenės nariams. Tačiau po susitarimo su ES, Turkija aktyviai prisideda prie žmonių kontrabandos Egėjo jūroje stabdymo (NATO, 2016).

Nuo pat Sirijos konflikto pradžios Turkija su euroatlantiniiais partneriais pradėjo remti opozicines grupuotes kovoje prieš Asadą (Barkey, 2016). JAV vadovaujama anti-ISIS koalicija taip pat palaiko Laisvosios Sirijos armijos opozicinių grupuočių junginį. Teigiama, jog nuosaikioms opozicinėms pajėgoms nuo 2012 m. JAV skyrė beveik 500 milijonų JAV dolerių bei suteikė specialiųjų operacijų karių paramą kovoje prieš ISIS (Schreck, 2015). Nuosaikios opozicijos grupės taip pat buvo treniruojamos pietinėje Turkijos dalyje esančiose apmokymų stovyklose.

Sirijos krizės metu atsinaujino Turkijos kova prieš PKK. Iki 2015 m. vasaros tarp Ankaros ir PKK išsilaikė paliaubos ir derybos, nes AKP remdamasi neo-osmanišku identitetu ketino patraukti Turkijos kurdus į savo pusę akcentuodama islamo svarbą bei suteikdama daugiau kultūrinių teisių. Tačiau po to, kai Turkijos kurdus palaikanti HDP partijai nepritarė Erdogan prezidentinės sistemos ambicijoms, paliaubos nutrūko ir šalies pietinėse bei pietrytinėse kurdų apgyvendintose

provincijose prasidėjo pastovūs susirėmimai tarp PKK ir Turkijos pajėgų (Aslandogan, 2016). Prie to prisidėjo ir tai, jog dalis PKK kovotojų dalyvauja YPG kovoje prieš ISIS, todėl nenuostabu, jog PYD sėkmė Sirijoje turėjo įtakos PKK ambicijoms Turkijoje. Tokia situacija tik dar labiau sustiprino Ankaros ir PKK konfliktą kuris panašu tik plėtosis (Stein ir Foley, 2016).

Sirijos krizės pradžioje Turkijos dalyvavimą kovoje prieš ISIS galima vertinti tik kaip minimalų, tačiau po ISIS įvykdyto Suroč sprogdinimo Turkija suteikė leidimą anti-ISIS koalicijai naudotis Incirlik oro baze operacijoms prieš ISIS bei pati aktyviai įsitraukė į karines operacijas. Turkijos kariuomenės vado duomenimis, nuo konfrontacijos prieš ISIS pradžios iki 2016 m. gegužės buvo atakuota apie 3000 tūkst. ISIS taikinių ir eliminuota apie 1300 ISIS kovotojų Sirijoje ir Irake, taip pat sunaikinti ginklai, raketos, transporto priemonės ir pozicijos. Prezidentas Erdogano teigimu „*jokia kita šalis tiek neprišėdė prie kovos prieš džihadistus, kaip Turkija*“ (Hurriyet Daily News, 2016). Tuo tarpu Turkijos užsienio reikalų ministro nuomone, „ *tarp 65 anti-ISIS koalicijos valstybių, didžiumą jų yra NATO narės. Nepaisant to mūsų strategija [prieš ISIS] yra fragmentuota ir didžiuma jos nesuveikė. Deja, mes neturime aiškios ir funkcionuojančios strategijos, kaip sunaikinti šią teroristinę organizaciją.*“ (Hurriyet Daily News, 2016).

Nesulaukus tokios strategijos panašu, jog Ankara gali ruošti aktyvesniam savarankiškam įsitraukimui. Ankara siekia gauti Euroatlantinių sąjungininkų palaikymą humanitarinei intervencijai į Siriją siekiant sukurti „saugią zoną“ šiaurės Sirijoje. Šiame plane atsiskleidžia visa Ankaros interesų paletė Sirijos krizėje: įvedus karius į Siriją, Turkija turės daugiau įtakos pašalinti Asadą, užkirsti kelią Sirijos kurdų konsolidacijai ir ISIS pasienio atakoms bei taip sustiprins savo įtaką regione. Dar 2015 m. toks planas buvo rimtai aptariamasis ir vienu metu žiniasklaidoje pasirodė informacija, jog gautas ir JAV pritarimas, tačiau ši informacija vėliau nepasitvirtino (Dapkus, 2015). 2016 m. pavasarį suintensyvėjus ISIS sprogdinimams Turkijoje ir apšaudymams iš Sirijos teritorijos, Ankara svarsto vykdyti intervenciją be partnerių pagalbos. Erdoganas teigia, jog „*mes atliekame būtinus pasiruošimus išvalyti pasienį ties Kilis pietrytine provincija, nors kol kas ir negavome trokštamos paramos iš sąjungininkų*“ (Hurriyet Daily News, 2016).

Remiantis saugumo identiteto koncepcija, lentelėje nr. 5 pateikiama Turkijos ir kolektyvinio Euroatlantinio saugumo identiteto analizė. Tarp Turkijos ir Euroatlantinės bendruomenės šiuo metu didžioji dalis grėsmių sutampa: ISIS (nors ir su išlygomis), Rusija, Asado režimas ir pabėgėlių krizė, tačiau reikia pažymėti, jog tokia situacija nebuvo nuo pat krizės pradžios. Nors dėl bendro grėsmių suvokimo Turkija bendradarbiauja kovoje prieš ISIS, tačiau išsiskiria nuomonė YPG atžvilgiu. Tuo tarpu Euroatlantiniai partneriai remia YPG kovoje prieš ISIS. Tačiau

nepaisant sutapimų grėsmių suvokime ir kariniame bendradarbiavime išsiskiria Turkijos politinis identitetas, kuriame pastebimas nutolimas nuo liberalios demokratijos normų ir vertybių. Tai rodo, jog Turkijos integracija į Euroatlantinę saugumo bendruomenę nėra pilna ir išlieka trapi – pasikeitus situacijai Sirijoje, kovoje prieš ISIS ar Rusijos pozicijai Turkijos atžvilgiu, Turkijos ir Euroatlantinės saugumo bendruomenės saugumo identitetai gali vėl išsiskirti (kaip iš dalies rodo Turkijos pasisakymai apie pasiruošimą vienašališkai intervencijai). Kolektyvinio identiteto nebuvimas užkerta kelią pilnai integracijai ir pasitikėjimo sukūrimui.

	Turkijos saugumo identitetas	Kolektyvinis Euroatlantinės saugumo bendruomenės identitetas
Grėsmių suvokimas	PPK ir YPG, ISIS (su išlygomis), Rusija, Asado režimas ir pabėgėlių krizė	ISIS, Rusija, Asado režimas ir pabėgėlių krizė.
Kariniai veiksmai	Prieš ISIS ir PKK.	Prieš ISIS, remiant YPG.
Tapatybė	Neo-osmaninė	Euroatlantinė

Lentelė nr. 4. Turkijos saugumo identiteto integracijos mastas į kolektyvinį Euroatlantinį saugumo identitetą Sirijos krizės metu pagal Adler ir Barnett

3.4 Turkijos saugumo identiteto integracijos palyginimas Irako ir Sirijos krizių metu

Šiame poskyryje pateikiamas Turkijos integracijos į Euroatlantinę saugumo bendruomenę Irako ir Sirijos krizės metu palyginimas. Turkijos identiteto nutolimas nuo liberalios demokratijos normų atskleidžia Turkijos ir kolektyvinio Euroatlantinės saugumo bendruomenės identiteto neatitikimą. Lyginant su Irako krize tai pastebima ryškiau, nes partijai laimėjus ne vienerius rinkimus iš eilės susidarė palankios sąlygos įtvirtinti naująjį neo-osmanišką identitetą, nustumiant kemalistinį identitetą į politikos paraštes. AKP taip pat pavyko sumažinti kariuomenės institucijos įtaką politikai – vieną iš pagrindinių kemalistinės tapatybės išsaugojimo garantų. Neo-osmaninės tapatybės dominavimą atskleidžia ir aktyvus Turkijos išitraukimas į Sirijos krizę, remiant sukilėlius ir siekiant pakeisti Asadą sau palankesniu režimu. Tai paaiškina Ankaros siekis sukurti įtakingą neo-osmanišką Turkiją, galinčią lemti įvykius Vidurio Rytuose.

Tačiau Sirijos krizės metu, priešingai nei Irako, pastebima didesnė integracija grėsmių suvokimo atžvilgiu. Turkija ir euroatlantiniai partneriai sutaria dėl Asado keliamos grėsmės ir mano, jog jam reikia pasitraukti iš Sirijos prezidento posto. Ankarai Asadas kelia grėsmę trukdant jos neo-osmaninės užsienio politikos projekcijai regione, tuo tarpu Turkijos euroatlantiniai partneriai vertina Asadą kaip grėsmę dėl jo veiksmų prieš Sirijos opoziciją ir civilius gyventojus.

Tačiau kaip ir Irako krizės metu, taip ir Sirijos krizės laikotarpiu išsiskyrė kurdų vertinimas (ypač po nesėkmingų AKP pastangų patraukti kurdus į savo pusę). Vadinamoji kurdų problema tapo ypač aktuali vėl atsinaujinus karo veiksams prieš PKK pačioje Turkijos teritorijoje. Dėl tokios situacijos panašu, jog bent kol kas Turkija aktyviai nesiekia ISIS sunaikinimo, nes po ISIS susidariusį galios vakuumą galimai užpildytų YPG, laikomi PKK dalimi. Tuo tarpu euroatlantiniai partneriai remia YPG kovoje prieš ISIS oro antskrydžiais, ginklais ir dislokuodama karinius ekspertus.

Dėl tokios situacijos iki 2014 m. Sirijos krizės grėsmių vertinimas atrodė panašus į Irako krizę, tačiau tai pasikeitė Turkijai galiausiai įsitraukus į anti-ISIS koalicijos veiklą. Dar vienu itin svarbu veiksmu galima laikyti Rusijos pagalbą Asado pajėgoms kovojant prieš Turkijos ir Euroatlantinės saugumo bendruomenės remiamais sukilėliais. Rusijos grėsmė tapo itin akivaizdi po Rusijos naikintuvo numušimo, nes Rusija kelią grėsmę ne tik Turkijos interesams Sirijoje, bet ir kitiems Euroatlantinės saugumo bendruomenės nariams. Rusijos ir ISIS grėsmės paskatino Turkijos saugumo identiteto integraciją į Euroatlantinį saugumo identitetą.

Priešingai nei Irako krizės metu, Turkija karinėje srityje bendradarbiauja su Euroatlantiniiais partneriais spręsdama grėsmių keliamus iššūkius. Kooperuojamasi kovoje prieš ISIS ir remiant nuosaikią Sirijos opoziciją, o NATO karinė pagalba prisideda prie Turkijos saugumo Sirijos krizės akivaizdoje. Tačiau dėl išsiskiriančio požiūrio į kurdus Turkija viena vykdo karines operacijas prieš PKK savo ir Irako teritorijoje, tuo tarpu Euroatlantinė bendruomenė remia YPG Sirijoje kovoje prieš ISIS.

Nepaisant ne visai sutampančio grėsmių vertinimo, išryškėjusi ISIS ir ypač Rusijos grėsmė nulėmė Turkijos saugumo identiteto pokytį ir grįžimą prie tradicinių Euroatlantinių partnerių. NATO išlieka Turkijos saugumo garantas Sirijos krizės metu kylančių grėsmių akivaizdoje. Todėl jeigu Irako krizės metu Turkijos saugumo identiteto integraciją į kolektyvinį Euroatlantinį identitetą galima laikyti tik nominaliu, tai Sirijos krizės metu dėl atsiradusių bendrų grėsmių bei karinio bendradarbiavimo sprendžiant saugumo problemas Turkijos saugumo identitetą galima vertinti kaip esantį antroje saugumo bendruomenės integracijos pakopoje (žr. lentelę nr. 5). Visgi, nepaisant

bendro grėsmių suvokimo ir karinio bendradarbiavimo, neo-osmaninis identitetas neleidžia Turkijai pasiekti trečiosios integracijos pakopos ir pilnai integruotis į Euroatlantinę saugumo bendruomenę ir tai parodo jog Turkijos narystė nėra stabili. Dėl skirtumų Turkijos saugumo identitete, Turkija gali ryžtis vienašališkai humanitarinei intervencijai į Siriją.

Turkijos saugumo identiteto integracija Irako ir Sirijos krizių metu

Irako krizė	Sirijos krizė	Saugumo bendruomenės integracijos lygmenys
X	✓ ISIS (su išlygomis) Asadas Rusija Pabėgėlių krizė	I Bendras grėsmių suvokimas
X	✓ Prieš ISIS Parama Sirijos opozicijai Kooperacija sprendžiant pabėgėlių krizę	II Karinis bendradarbiavimas
X	X	III Kolektyvinis identitetas

Lentelė. nr. 5. Turkijos saugumo identiteto integracijos į Euroatlantinę saugumo bendruomenę palyginimas Irako ir Sirijos krizės laikotarpiais, pagal Adler ir Barnett

IŠVADOS

Šiame magistriniame darbe atlikta Turkijos saugumo identiteto integracijos į Euroatlantinę saugumo bendruomenę analizė. Analizės metu buvo siekiama išsiaiškinti kokie veiksniai nulemia šalies integraciją bei dezintegraciją saugumo bendruomenėje. Remiantis saugumo bendruomenių teorija, buvo išskirti šie integraciją atskleidžiantys saugumo identiteto kintamieji: bendras grėsmių suvokimas, karinis bendradarbiavimas ir politinis identitetas. Saugumo identiteto kintamųjų analizė patvirtino konstruktyvistinę saugumo bendruomenės teorijos tezę, jog pokyčiai valstybės saugumo identitete gali būti saugumo bendruomenės pasitikėjimo krizės priežastis, o žemas integracijos lygis bei pasitikėjimo nebuvimas gali privesti iki nestabilumo bendruomenėje ar net dezintegracijos. Norint išsiaiškinti Turkijos integracijos lygmenį, tyrime buvo lyginamas Turkijos saugumo identitetas Irako ir Sirijos krizių metu, nes krizių metu atsiskleidžia integracijos ir pasitikėjimo lygis bendruomenės viduje, krizių metu susidaro galimybės integracijai didėti arba mažėti. Todėl tyrime pasirinktos dvi skirtingos krizės siekiant išsiaiškinti, ar AKP valdymo periodu Turkijos integracijos lygis Euroatlantinėje saugumo bendruomenėje didėja ar mažėja.

Šio tyrimo pagrindinės empirinės išvados buvo aptariamose antrame ir trečiame skyriuje, kuriuose analizuojamas Turkijos saugumo identitetas Irako krizės metu (2 skyrius) ir Sirijos krizės metu (3 skyrius). Trečiojo skyriaus paskutiniame poskyryje pateikiamas Turkijos saugumo identiteto palyginimas Irako ir Sirijos krizės metu, taip išryškinant integracijos pokytį skirtingų krizių metu.

1. Atlikta analizė parodė, jog po Šaltojo karo atsiradusios sąlygos platesnei identitetų įvairovei sudarė galimybę neo-osmaniškų jėgų atėjimą į valdžią Turkijoje. AKP partijai laimėjus rinkimus, palaipsniui tarp Turkijos ir Euroatlantinės saugumo bendruomenės išryškėjo identitetų nesuderinamumas dėl AKP polinkio į autoritarizmą ir islamizmą bei liberalios demokratijos normų ir vertybių paminimo. Turkijos veiksmai Irako ir Sirijos krizių metu parodė, jog Turkijos neo-osmaniško identitetas nėra suderinamas su kolektyviniu Euroatlantinės bendruomenės identitetu. Identitetų neatitikimas pastebimas jau Irako krizės metu, tačiau Sirijos krizės laikotarpiu jis dar labiau išryškėjo. Tokį vertinimą patvirtina ir sėkmingas karinis bendradarbiavimas iki AKP partijai ateinant į valdžią.
2. Tačiau Irako krizės metu pasikeitęs Turkijos identitetas nulėmė, jog išsiskyrė Turkijos ir euroatlantinių partnerių grėsmių vertinimas, o tai tapo ir karinės kooperacijos trūkumo priežastimi. Irako krizės metu Turkijos saugumo identiteto integracija buvo tik nominali, nes nesutapo nei vienas saugumo identiteto kintamasis. Tuo tarpu Sirijos krizės metu pastebimos bendros grėsmės: ISIS (su išlygomis) ir Rusija bei pabėgėlių krizė, nors išsiskyrė YPG

vertinimas. Bendras grėsmių suvokimas paskatino ir karinį bendradarbiavimą Sirijos krizės metu.

3. Remiantis saugumo bendruomenių teorija galima teigti, jog Turkija išlieka Euroatlantinės saugumo bendruomenės dalimi, tačiau dabartinė Turkijos integracija atitinka tik antrąją integracijos lygmenį, o ne pilną integraciją saugumo bendruomenėje.
4. AKP partijos propaguojamas neo-osmaniškas identitetas trukdo Turkijos integracijai į Euroatlantinę saugumo bendruomenę. Dėl normų ir vertybių išsiskyrimo, toks identitetas užkerta kelią tolesnio pasitikėjimo kūrimui, o tai neleidžia Turkijai pilnai integruotis į Euroatlantinę saugumo bendruomenę. Tuo remiantis galima teigti, jog Turkijos narystė Euroatlantinėje saugumo bendruomenėje nėra stabili.

Šis tyrimas parodė, jog norint atsakyti į klausimą ar Turkija tolsta nuo Euroatlantinių partnerių, reikalinga išsami Turkijos identiteto, grėsmių suvokimo ir karinio bendradarbiavimo analizė, leidžianti identifikuoti integracijos tarp Turkijos ir euroatlantinių partnerių lygmenį. Į analizę įtraukiant ne tik identiteto, bet ir jį parodančių veiksnių (grėsmių suvokimą, karinį bendradarbiavimą) leidžia patikrinti deklaruojamos tapatybės įsipareigojimų mastą. Remiantis saugumo bendruomenių teorija galima teigti, jog integracijos lygmenį leidžia nustatyti krizinių periodų analizė, nes tuomet atsiskleidžia valstybių įsipareigojimų tvirtumas ir pasiryžimas bendriems veiksams.

Darbe atliktas tyrimas parodė, jog dėl išsiskiriančių saugumo identitetų Turkijos ir euroatlantinių partnerių bendradarbiavimas sprendžiant Sirijos krizę nėra itin nuoseklus, ką viešai pripažįsta ir Ankara. Norint sėkmingai spręsti Sirijos krizę reikalinga didesnė sinergija bendrai vertinant kylančias grėsmes, ypač svarbus vienodas kurdų vertinimas. JAV tai galėtų padaryti pripažįstant YPG ryšius su PKK ir darant spaudimą YPG atsiriboti nuo PKK grupuotės bei aktyviau remiant Turkiją kovoje prieš PKK vykdomą terorizmą. Tai galėtų paskatinti Turkiją labiau kooperuotis su euroatlantiniais partneriais bei galimai paskatintų tokią kooperaciją su YPG, kuri dabar egzistuoja su Irako kurdais. Tačiau norint sukurti ilgalaikį pasitikėjimą ir kolektyvinį identitetą reikalinga didesnė ir įvairiapusiškesnė saugumo bendruomenės galios centrų komunikacija su Turkija. Prie to prisidėtų ES pozityvus poveikis, skatinant Turkiją atitikti stojimo kriterijų reikalavimus, parama liberalioms nevyriausybinėms organizacijos. Bevizio režimo suteikimas gali turėti skatinantį poveikį liberalios demokratijos socialinio mokymosi procesui Turkijoje. Didesnis komunikacijos lygmuo galėtų priartinti Turkijos piliečių nuostatas prie liberalios demokratijos normų ir vertybių, kurios gali turėti įtaką renkant atstovus į parlamentą. Sustiprinti abipusį pasitikėjimą tarp Turkijos ir euroatlantinių partnerių yra svarbu ne tik sprendžiant išylančias krizes, bet ir dėl Turkijos svarbos Euroatlantinio regiono ekonominei gerovei.

Tyrimo metu išryškėjo Rusijos veiksnio svarba Sirijos krizės metu. Norint geriau suprasti Turkijos vietą Euroatlantinėje saugumo bendruomenėje svarbu tolimesni Turkijos pozicijos tyrimai Rusijos atžvilgiu. Būtų galima analizuoti kaip Turkija prisideda prie bendros Euroatlantinės politikos Rusijos atžvilgiu. Į analizę būtų galima įtraukti ir Turkijos paramą Ukrainai, Krymo totoriams. Turkijos saugumo identiteto atitikimas svarbus ne tik Rusijos, bet ir kitų potencialių grėsmių atžvilgiu, pvz., Irano. Šio magistrinio darbo tyrimas buvo apribotas tuo, jog Sirijos krizė dar tebesitęsia ir dar gali įvykti svarbūs pokyčiai, kurie galimai turėtų įtakos Turkijos saugumo identitetui, pvz., jeigu Turkija įvykdytų vienašalę humanitarinę intervenciją į Siriją. Tačiau Turkijos pozicija Rusijos atžvilgiu neturėtų keistis Sirijos krizės metu, o Rusiją galima laikyti pagrindiniu veiksnium priartinusiu Turkijos saugumo identitetą prie kolektyvinio Euroatlantinio saugumo identiteto.

Nepaisant to, jog Irako krizės metu tarp Turkijos ir euroatlantinių partnerių buvo kilusi pasitikėjimo krizė, o Sirijos krizės pradžioje pastebimas Turkijos ir Euroatlantinio saugumo identiteto neatitikimas, tačiau tolesnėje Sirijos krizės eigoje išryškėjo bendras grėsmių suvokimas ir karinis bendradarbiavimas. Aktyvus Rusijos įsikišimas į konfliktą Turkiją priartino prie tradicinių euroatlantinių partnerių ir nulėmė Turkijos integracijos lygio į Euroatlantinę saugumo bendruomenę padidėjimą. Todėl galima teigti, jog Turkija, nors ir nepilnai integruota, tačiau išlieka svarbia Euroatlantinės saugumo bendruomenės dalimi.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Straipsniai ir studijos

1. Adler, Emmanuel ir Michael Barnett et al. *Security Communities*, Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
2. Adler, Emmanuel. *Communitarian International Relations: The epistemic foundations of International Relations*. London and New York: 2005.
3. Altunışık, Meliha Benli. „Worldviews and Turkish foreign policy in the Middle East.“ *New Perspectives on Turkey*, 40 (2009): 171-194.
4. Anderson, Benedict. *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism*. London: Verso, 1991.
5. Ashley, Richard K. „The Geopolitics of Geopolitical Space: Toward a Critical Social Theory of International Politics.“ *Alternatives: Global, Local, Political*, 12 (1987): 403-434.
6. Baylis, John. *The Diplomacy of Pragmatism: Britain and the Formation of NATO, 1942-1949 (American Diplomatic History)*. Ohio: Kent State University Press, 1993.
7. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2007.
8. Bilgin, Pinar. „Securing Turkey through western-oriented foreign policy.“ *New Perspectives on Turkey*, 40 (2009): 105-125.
9. Booth K. ir N. J. Wheeler. *The Security Dilemma: Fear, Cooperation, and Trust in World Politics*,
10. Bull, Hedley. *The Anarchical Society*. New York: Columbia University Press, 1977.
11. Cihan, Ai Riza. *İsmet İnönü'nün TBMM'deki Konusmaları (İsmet İnönü kalbos Didžiojoje nacionalinėje Turkijos asamblėjoje 1920-1973)*. 3 tomas, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 1993.
12. Cos, Kıvanc ir Pinar Bilgin. „Stalin's Demands: Constructions of the "Soviet Other" in Turkey's Foreign Policy, 1919–1945.“ *Foreign Policy Analysis*, 6 (2010): 43-60.
13. Dapkus, Simonas. „Turkey's Security Dilemma on the Border With Syria: Situation Assessment and Perspectives of the Intervention.“ *Lithuanian Foreign Policy Review*, 33(2015):48-63.
14. Davutoğlu, Ahmet. „Transformation of NATO and Turkey's position.“ *Perceptions*, Spring (2012): 7-17.
15. Davutoğlu, Ahmet. „Turkey's Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007.“ *Insight Turkey*, 10(1), (2008): 77–96.
16. Davutoğlu, Ahmet. *Strategik Derinlik, Türkiye'nin Uluslararası Konumu (Strategic Depth, Turkey's International Position)*. Istanbul: Kure Yayinlari, 2001.
17. Deutsch, Karl W. et al. *Political Community and the North Atlantic Area*. Princeton: Princeton UP, 1957.
18. Gökçe, Onur. „The Dynamics of Turkish-Israeli Relations.“ *All Azimuth*, 1, 2(2012):55-68.
19. Guzzini, Stefano. „A Reconstruction of Constructivism in International Relations.“ *European Journal of International Relations* 6, 2 (2000): 147-182.
20. Hancké, Bob. *Intelligent Research Design: a guide for beginning researchers in the social sciences*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
21. Yılmaz, M. "Darbeler ve İslamcılık"/"Coups and Pan-Islamism'." Iš Tanıl Bora and Murat Gültekinoglu (sud.) *İslamcılık/İslamism*. Istanbul: İletisim Publishing, 2004.
22. Karpat, Kemal H. „Turkish and Arab-Israeli Relations.“ Iš *Turkey's Foreign Policy in Transition, 1950-1974*, Kemal H. Karpat (sud.) Leiden: Brill, 1975.
23. McDowall, Davil. „A Modern History of the Kurds.“ London, New York: I.B. Tauris, 2004.

24. Mearsheimer, John. „Structural Realism.“ Iš *International Relations Theories: Discipline and Diversity*, Tim Dunne, Milja Kurki ir Steve Smith (sud.) Oxford: Oxford University Press, 2006.
25. Mearsheimer, John. Back to the Future: Instability in Europe after the Cold War.“ *International Security*, 14, 4(1990):5-56.
26. Neumann, Iver B. ir Jennifer M. Welsh. „The Other in European Self-Definition: An Addendum to the Literature on International Society.“ *Review of International Studies*, 17, 4(1991):327-348.
27. Nyman, Jonna. „Securitization theory.“ Iš *Critical Approaches to Security: An Introduction to Theories and Methods*, Laura J. Shepherd (sud.) London and New York: Routledge, 2013.
28. Öniş, Ziya. „Contesting for Turkey’s political „Centre“: Domestic Politics, Identity Conflicts and the Controversy of over EU Membership.“ *Journal of Contemporary European Studies*, 18, (2010):361-376.
29. Öniş, Ziya. „Multiple Faces of the “New” Turkish Foreign Policy: Underlying Dynamics and a Critique.“ *Insight Turkey*, 13(1), (2011):47-63.
30. Post, Jerold M. *The Psychological Assessment of Political Leaders: Saddam Hussein and Bill Clinton*. US: The University of Michigan Press: 2003.
31. Risse-Kappen, Thomas. „Collective Identity in a Democratic Community: The Case of NATO.“ Iš *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, Peter J. Katzenstein (sud.) New York: Columbia University Press, 1996.
32. Sayari, Sabri. „Turkish Foreign Policy in the Post-Cold War Era: The Challenges of Multi-Regionalism.“ *Journal of International Affairs*, 54, 1 (2000):169-182.
33. Sözen, Ahmet. „A Paradigm Shift in Turkish Foreign Policy: Transition and Challenges.“ *Turkish Studies*, 11 (2010): 103-123.
34. Spiller, Roger J. „Not War but Like War: The American Intervention in Lebanon.“ Kansas: Combat Studies Institute, 1981.
35. Swidler, Ann. „Culture in Action: Symbols and Strategies.“ *American Sociological Review*, 51, 2 (1986):273-286.
36. Tajfel, Henry. *Differentiation Between Social Groups: Studies in the Social Psychology of Intergroup Relations*. London: Academic Press, 1978.
37. Wæver, Ole. „Insecurity, security, and asecurity in the West European non-war community.“ Iš „Security Communities.“ Adler, Emanuel ir Barnett, Michael (sud.), 69-118. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
38. Walt, Stephen. „Commentary: Is there a Logic of the West?“ *World Policy Journal*, 11, 1(1994).
39. Wendt, Alexander. „Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics.“ *International Organization*, 46 (1992): 391-425.
40. Wendt, Alexander. *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
41. Williams, Michael C. Ir Iver B. Neumann. „From Alliance to Security Community: NATO, Russia, and the Power of Identity.“ *Millennium*, 29, 2(2000):357-387.

Kalbos

42. NATO. „NATO Secretary General thanks Turkey for long-standing contribution to the Alliance.“ Žiūrėta 2016 05 02.
http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_130164.htm?selectedLocale=en

43. Gül, Abdullah. „Speeches and statements.“ Žiūrėta 2015 04 25.
www.abdullahgul.gen.tr/pages/president/Speeches/
44. Gül, Abdullah. „Speeches 2003-2007.“ Žiūrėta 2016 04 03.
http://www.mfa.gov.tr/data/BAKANLIK/BAKANLAR/AbdullahGul_Speecheskisaltimsvrsiyon.pdf

Dokumentai

45. NATO. „Active Engagement, Modern Defence: Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organisation adopted by Heads of State and Government in Lisbon.“ Žiūrėta 2016 04 27.
http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68580.htm
46. NATO. „The Alliance’s Strategic Concept: Approved by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Washington D.C.“ Žiūrėta 2016 04 28. http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27433.htm
47. NATO. „The North Atlantic Treaty.“ Žiūrėta 2016 04 26.
http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm
48. NATO. „The Wales Declaration on the Transatlantic Bond.“ Žiūrėta 2016 04 27.
http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112985.htm
49. Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs. „Policy of Zero Problems with our Neighbors.“ Žiūrėta 2016 05 12. <http://www.mfa.gov.tr/policy-of-zero-problems-with-our-neighbors.en.mfa>

Duomenys

50. Presidency of the Republic of Turkey. „Duties and Powers.“ Žiūrėta 2016 05 14.
<https://www.tccb.gov.tr/en/presidency/power/>
51. Missile Threat. „SM-78 JUPITER.“ Žiūrėta 2016 04 28.
<http://missilethreat.com/missiles/sm-78-jupiter/>
52. Human Rights Watch. „Turkey: Events of 2015.“ Žiūrėta 2016 05 12.
<https://www.hrw.org/world-report/2016/country-chapters/turkey>
53. Reporters Sans Frontiers. „Classement 2016.“ Žiūrėta 2016 05 12.
<https://rsf.org/ranking#!/index-details/TUR>

Prieiga internetu

54. Ackerman, Xanthe ir Ekin Calisir. „Erdogan’s Assault on Education.“ Žiūrėta 2016 01 09.
<https://www.foreignaffairs.com/articles/turkey/2015-12-23/erdogans-assault-education>
55. Al Arabiya. „Erdogan’s new \$350 mln palace draws controversy.“ Žiūrėta 2016 05 14.
<http://english.alarabiya.net/en/perspective/features/2014/11/01/Erdogan-s-palace-draws-controversy-.html>

56. Amnesty International. „Turkey: Zaman Newspaper Taken Over As Government Steamrolls Press Freedom.“ Žiūrėta 2015 05 14. <https://www.amnesty.org/en/press-releases/2016/03/turkey-fears-of-zaman-newspaper-takeover>
57. Arapoglou, Stregios. „Dispute in the Aegean Sea: The Imia/Kardak Crisis.“ Žiūrėta 2016 04 09. <http://handle.dtic.mil/100.2/ada420639>
58. Aslandogan, Alp. „Call out Erdogan for authoritarian drift.“ Žiūrėta 2016 05 12. <http://edition.cnn.com/2016/04/07/opinions/erdogan-cracking-down-opposition-aslandogan/>
59. Bar'el, Zvi. „Turkey May Provide Hamas With \$300 Million in Annual Aid.“ Žiūrėta 2016 05 02. <http://www.haaretz.com/israel-news/turkey-may-provide-hamas-with-300-million-in-annual-aid-1.409708>
60. BBC. „Germany Turkey: Merkel allows inquiry into comic's Erdogan insult.“ Žiūrėta 2016 04 22. <http://www.bbc.com/news/world-europe-36055488>
61. BBC. „Islamic State: Why Turkey prefers Iraq's Kurds in fight against IS.“ Žiūrėta 2016 05 15. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29694419>
62. BBC. „Profile: Fethullah Gulen's Hizmet movement.“ Žiūrėta 2016 05 14. <http://www.bbc.com/news/world-13503361>
63. BBC. „Russia S-400 Syria missile deployment sends robust signal.“ Žiūrėta 2016 05 13. <http://www.bbc.com/news/world-europe-34976537>
64. BBC. „Turkey Bans Islamic Party.“ Žiūrėta 2016 05 13. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1402927.stm>
65. BBC. „Turkey Islam: Top AKP politician calls for religious constitution“ Žiūrėta 2016 05 13. <http://www.bbc.com/news/world-europe-36139169>
66. BBC. „Turkish 'Sledgehammer' coup plot trial collapses.“ Žiūrėta 2016 05 02. <http://www.bbc.com/news/world-europe-32136809>
67. Bechev, Dimitar. „Russian and Turkey: What does their partnership mean to EU.“ Žiūrėta 2015 04 04. http://www.epc.eu/pub_details.php?cat_id=3&pub_id=5304
68. Berkowitz, Adam Eliyahu. „Turkish Air Force Attacs ISIS in Syria.“ Žiūrėta 2016 05 11. <http://www.breakingisraelnews.com/47867/turkish-air-force-joins-coalition-fight-against-isis-middle-east/#zJJG3E3uMU0Ciq3i.97>
69. Bertrand, Natasha. „Senior Western official: Links between Turkey and ISIS are now „undeniable.“ Žiūrėta 2016 03 31. <http://www.businessinsider.com/links-between-turkey-and-isis-are-now-undeniable-2015-7>
70. Bertrand, Natasha. „Senior Western official: Links between Turkey and ISIS are now 'undeniable'.“ Žiūrėta 2016 05 13. <http://www.businessinsider.com/links-between-turkey-and-isis-are-now-undeniable-2015-7>
71. Bourgeot, Remi. „Russia-Turkey: A Relationship Shaped by the Energy.“ Žiūrėta 2016 03 30.
72. CNN. „Who's doing what in the coalition battle against ISIS.“ Žiūrėta 2016 05 14. <http://edition.cnn.com/2014/10/06/world/meast/isis-coalition-nations>
73. Cook, Stevan A. „The Weakening of Turkey's Military.“ Žiūrėta 2016 04 22. <http://www.cfr.org/turkey/weakening-turkeys-military/p21548>
74. Council on Foreign Relations. „The Effects of the Iraq War on the U.S. – Turkish Relationship.“ Žiūrėta 2016 03 30. <http://www.cfr.org/turkey/effects-iraq-war-us-turkish-relationship/p6024>
75. Czajka, Agnes ir Edward Wastnidge. „The Centre of World Politics? Neo-Ottomanism in Turkish Foreign and Domestic Politics.“ Žiūrėta 2016 01 14.

- <http://web.isanet.org/Web/Conferences/GSCIS%20Singapore%202015/Archive/a1b05e35-80f6-40ae-9c56-b5708c5c321e.pdf>
76. Daily Sabah. „8 soldiers killed in clashes with PKK terrorists in Turkey's southeastern Hakkari.“ Žiūrēta 2016 05 14. <http://www.dailysabah.com/war-on-terror/2016/05/13/8-soldiers-killed-in-clashes-with-pkk-terrorists-in-turkeys-southeastern-hakkari>
  77. Daily Sabah. „Turkey first country to designate ISIS as terrorist organization: PM Davutoğlu.“ Žiūrēta 2016 04 26. <http://www.dailysabah.com/politics/2015/06/25/turkey-first-country-to-designate-isis-as-terrorist-organization-pm-davutoglu>
  78. Danforth, Nick. „A Suprising History of Turkey in America.“ Žiūrēta 2016 04 09. <https://foreignpolicy.com/2014/11/26/a-surprising-history-of-turkey-in-america/>
  79. Danforth, Nick. „Getting Real About Turkey.“ Žiūrēta 2016 04 09. <https://www.foreignaffairs.com/articles/turkey/2015-12-09/getting-real-about-turkey>
  80. Eissenstat, Howard. „Stunted Democracy: Erdoğan, the AKP, and Turkey’s Slide into Authoritarianism.“ Žiūrēta 2016 05 06. <http://pomed.org/pomed-publications/eissenstat2015/>
  81. Harress, Christopher. „After Su-24M Jet Downing, Russia Deploys S-400 Missile System In Syria, Grounds US Aircraft.“ Žiūrēta 2016 05 13. <http://www.ibtimes.com/after-su-24m-jet-downing-russia-deploys-s-400-missile-system-syria-grounds-us-2232909>
  82. History Commons. „Context of 'February 18, 1992: 'Wolfowitz Doctrine:' Proposal Advocates US as World’s Lone Superpower.“ Žiūrēta 2016 05 01. http://www.historycommons.org/context.jsp?item=us_international_relations_41
  83. <https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/ifriremibourgeotrussiaturkeyengmarch2013.pdf>
  84. Human Rights Watch. „World Report 2015: Turkey.“ Žiūrēta 2016 05 06. <https://www.hrw.org/world-report/2015/country-chapters/turkey>
  85. Hunter, Isabel. „War against Isis: Turkey joins Western coalition in fight to stop militants.“ Žiūrēta 2016 05 13. <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/war-against-isis-turkey-joins-western-coalition-in-fight-to-stop-militants-9771253.html>
  86. Hurriyet Daily New., „NATO to back Turkey with ships, jets against Russia.“ Žiūrēta 2016 01 17. <http://www.hurriyetdailynews.com/nato-to-back-turkey-with-ships-jets-against-russia.aspx?PageID=238&NID=91965&NewsCatID=352>
  87. Hurriyet Daily News. „Anti-ISIL coalition devoid of robust strategy to destroy group: Turkish FM.“ Žiūrēta 2016 05 12. <http://www.hurriyetdailynews.com/anti-isis-coalition-devoid-of-robust-strategy-to-destroy-group-turkish-fm.aspx?pageID=238&nID=99037&NewsCatID=510>
  88. Hurriyet Daily News. „Assad must step down before dialogue: opposition figure.“ Žiūrēta 2016 05 13. <http://www.hurriyetdailynews.com/assad-must-step-down-before-dialogue-opposition-figure.aspx?pageID=238&nID=33878&NewsCatID=352>
  89. Hurriyet Daily News. „Erdogan Goes to Prison.“ Žiūrēta 2016 05 13. <http://www.hurriyetdailynews.com/erdogan-goes-to-prison.aspx?pageID=438&n=erdogan-goes-to-prison-1999-03-27>
  90. Hurriyet Daily News. „Erdoğan slams Muslim world and Arab League.“ Žiūrēta 2016 04 29. <http://www.hurriyetdailynews.com/erdogan-slams-muslim-world-and-arab-league.aspx?pageID=238&nID=98511&NewsCatID=510>

91. Hurriyet Daily News. „No turning back from presidential system, says Erdoğan.“ Žiūrėta 2015 05 12. <http://www.hurriyetdailynews.com/no-turning-back-from-presidential-system-says-erdogan.aspx?pageID=238&nID=98842&NewsCatID=338>
92. Hurriyet Daily News. „Probe launched into CHP chair's 'spilling blood' remarks.“ Žiūrėta 2016 05 12. <http://www.hurriyetdailynews.com/probe-launched-into-chp-chairs-spilling-blood-remarks-.aspx?pageID=238&nID=99086&NewsCatID=338>
93. Hurriyet Daily News. „Secularism shouldn't be in Turkey's new constitution: Parliament speaker.“ Žiūrėta 2016 04 26. <http://www.hurriyetdailynews.com/secularism-shouldnt-be-in-turkeys-new-constitution-parliament-speaker.aspx?pageID=238&nID=98341&NewsCatID=338>
94. Hurriyet Daily News. „Turkey hit 3,000 targets, killed 1,300 ISIL militants.“ Žiūrėta 2016 05 12. <http://www.hurriyetdailynews.com/around-1300-isil-militants-killed-in-syria-iraq-turkish-chief-of-staff.aspx?pageID=238&nID=99027&NewsCatID=341>
95. Hurriyet Daily News. „Turkey may take unilateral action against ISIL in Syria.“ Žiūrėta 2016 05 12. <http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-preparing-to-take-action-against-isil-attacks-in-syria-erdogan.aspx?pageID=238&nID=99081&NewsCatID=352>
96. Hurriyet Daily News. „Turkish defense minister visits 'vital' Ukraine.“ Žiūrėta 2016 05 13. <http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-defense-minister-visits-vital-ukraine.aspx?pageID=238&nID=99166&NewsCatID=351>
97. Hurriyet Dainy News. „No turning back from presidential system, says Erdoğan.“ Žiūrėta 2016 05 12. <http://www.hurriyetdailynews.com/no-turning-back-from-presidential-system-says-erdogan.aspx?pageID=238&nID=98842&NewsCatID=338>
98. Hürriyet Haber. „Akçakale'ye top mermisi düştü: 5 ölü, 10 yaralı.“ Žiūrėta 2016 05 02. <http://www.hurriyet.com.tr/akcakaleye-top-mermisi-dustu-5-olu-10-yarali-21615000>
99. Kelley, Michael B. „Turkey 'created a monster and doesn't know how to deal with it'.“ Žiūrėta 2016 05 13. <http://www.businessinsider.com/turkey-created-a-monster-and-doesnt-know-how-to-deal-with-it-2015-2>
100. Kininlioglu, Suat. „The Return of Ottomanism.“ Žiūrėta 2016 01 14. http://www.todayszaman.com/columnist/suat-kiniklioglu/the-return-of-ottomanism_105869.html
101. Lerner, K. Lee. „Iraq War: Prelude to War (The International Debate Over the Use and Effectiveness of Weapons Inspections).“ Žiūrėta 2016 05 14. http://www.encyclopedia.com/topic/Iraq_War.aspx
102. Letsch, Constanze. „Seized Turkish opposition newspaper toes government line.“ Žiūrėta 2016 04 22. <http://www.theguardian.com/world/2016/mar/06/seized-turkish-opposition-newspaper-zaman-erdogan-government>
103. Letsch, Constanze. „Turkish PM Davutoğlu resigns as President Erdoğan tightens grip.“ Žiūrėta 2016 05 13. <http://www.theguardian.com/world/2016/may/05/ahmet-davutoglus-future-turkish-prime-minister-balance>
104. Lin, Christina. „A New Eurasian Embrace: Turkey Pivots East While China Marches West.“ Žiūrėta 2015 04 04. <http://www.gmfus.org/publications/new-eurasian-embrace>
105. Micallef, Josep V. „Turkey and the Kurdish Corridor: Why the Islamic State Survives.“ Žiūrėta 2016 05 14. http://www.huffingtonpost.com/joseph-v-micallef/turkey-and-the-kurdish-co_b_7994540.html
106. Morkevičius, Vaidas. „Kokybinė lyginamoji analizė (QCA): principai ir programinės priemonės.“ Žiūrėta 2016 03 29.

- http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/QCA_2008/QCA_2008.html&course_file=QCA_2008_1_.html
107. NATO. „Relations with the European Union.“ Žiūrėta 2016 04 23.
http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49217.htm
  108. Norman, Laurence ir Emre Peker. „European Union Reaches Deal With Turkey on Migration.“ Žiūrėta 2016 01 17. <http://www.wsj.com/articles/eu-turkey-strike-deal-to-stem-flow-of-refugees-1448803008>
  109. NRT. „Russia’s Putin Pledges Support for Syrian Kurds.“ Žiūrėta 2016 04 26.
<http://www.nrtv.com/EN/Details.aspx?Jimare=6346>
  110. Oxford Dictionaries. „Security.“ Žiūrėta 2016 04 22.
<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/security>
  111. Park, Bill. „Strategic Location, Political Dislocation: Turkey, The United States, and Northern Iraq.“ Žiūrėta 2016 05 01. <http://www.rubincenter.org/2003/06/park-2003-06-02/>
  112. PBS. „Saddam Hussein’s Weapons of Mass Destruction.“ Žiūrėta 2016 04 30.
<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/gunning/etc/arsenal.html>
  113. Phillips, David L. „Research Paper: ISIS-Turkey Links.“ Žiūrėta 2016 05 13.
http://www.huffingtonpost.com/david-l-phillips/research-paper-isis-turke_b_6128950.html
  114. Plattner, Marc. F. „Liberalism and Democracy: Can’t Have One Without the Other.“ Žiūrėta 2016 05 12. <https://www.foreignaffairs.com/articles/1998-03-01/liberalism-and-democracy-cant-have-one-without-other>
  115. Rashed, Abdulrahman. „Turkey joins the anti-ISIS coalition’s war.“ Žiūrėta 2016 04 26.
<http://english.alarabiya.net/en/views/news/middle-east/2014/09/28/Turkey-joins-the-anti-ISIS-coalition-s-war.html>
  116. Sansal, Burak. „Ataturk’s Reforms.“ Žiūrėta 2016 04 27.
<http://www.allaboutturkey.com/reform.htm>
  117. Saunders, Phillip C. „Foreign Policy and International Transition: The Case for Foreign Policy Paradigms.“ Žiūrėta 2016 04 21. <http://www.isanet.org/Conferences/Archive>
  118. Schneider, Schneider. „How to do Discourse Analysis.“ Žiūrėta 2016 04 03.
<http://www.politicseastasia.com/studying/how-to-do-a-discourse-analysis>
  119. Schreck, Adam. „U.S. pledges nearly \$100 million to support Syrian opposition.“ Žiūrėta 2016 05 13. <http://www.washingtontimes.com/news/2015/oct/31/us-pledges-nearly-100-million-support-syrian-oppos/?page=all>
  120. Shlykov, Pavel. „European Perspectives of the „New Turkey.“ Žiūrėta 2015 05 22.
<http://carnegie-mec.org/2014/12/24/european-perspectives-of-new-turkey>
  121. Stein, Aaron ir Michele Foley. „The YPG-PKK Connection.“ Žiūrėta 2016 05 14.
<http://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/the-ypg-pkk-connection>
  122. Stein, Aaron. „Understanding Turkey’s Position on the Iranian Nuclear Program.“ Žiūrėta 2016 03 29. http://wmdjunction.com/120112_turkey_iran_nuclear.htm
  123. StratejiCo. „How Turkish peoples World View Affects Your Business.“ Žiūrėta 2016 05 09. <http://stratejico.com/publications/how-turkish-peoples-world-view-affect-your-business>
  124. Taniş, Tolga. „Al-Assad in his last six months, US estimates.“ Žiūrėta 2016 04 26.
<http://www.hurriyetdailynews.com/al-assad-in-his-last-six-months-us-estimates.aspx?pageID=238&nID=39248&NewsCatID=359>
  125. Tansi, Deniz. „Turkish Israeli Relations: The Points of a Triangle.“ Žiūrėta 2016 04 23.
www.reflectionsturkey.com/?p=806

126. Tastekin, Fehim. „Kurds Eye New Corridor to Mediterranean.“ Žiūrėta 2016 05 15. <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/06/turkey-syria-kurdish-corridor-in-the-making-kobane.html>
127. Taspinar, Omer. „Turkey’s Middle East Policies: Between Neo-Ottomanism and Kemalism.“ Žiūrėta 2016 01 14. http://carnegieendowment.org/files/cmec10_taspinar_final.pdf
128. Taspinar, Omer. „Turkey’s Middle East Policies: Between Neo-Ottomanism and Kemalism.“ Žiūrėta 2016 04 30. <http://carnegieendowment.org/2008/10/07/turkey-s-middle-east-policies-between-neo-ottomanism-and-kemalism>
129. The Economist. „A partnership at risk?“ Žiūrėta 2016 05 01. <http://www.economist.com/node/1914570>
130. The New York Times, "Peaceful Protest Over Istanbul Park Turns Violent as Police Crack Down." Žiūrėta 2016 05 13. <http://www.nytimes.com/2013/06/01/world/europe/police-attack-protesters-in-istanbuls-taksim-square.html?r=0>
131. Time. „The Turks Enter Iraq.“ Žiūrėta 2016 05 01. <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,446392,00.html>
132. Tremblay, Pinar. „Erdogan's 'New Turkey' aspires teaching 'Old Turkish'“. Žiūrėta 2016 05 13. <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/12/turkey-ottoman-language-alevis-kurds-secular-turks-reacts.html#>
133. Truman, Harry S. „Korean War: 1st Turkish Brigade’s Baptism of Fire.“ Žiūrėta 2016 04 28. <http://www.historynet.com/korean-war-1st-turkish-brigades-baptism-of-fire.htm>
134. Turan, Ilter. „Turkey and the Western Alliance: Uncomfortable Partnership.“ Žiūrėta 2015 04 04. <http://www.gmfus.org/publications/turkey-and-western-alliance-uncomfortable-partnership>
135. United Press International. „Greece opposes reported Turkish oil search in Aegean.“ Žiūrėta 2016 04 09. <http://www.upi.com/Archives/1987/03/26/Greece-opposes-reported-Turkish-oil-search-in-Aegean/6705543733200/>
136. Utkulu, Utku ir Dilek Seymen. „Trade and Competitiveness between Turkey and the EU: Time Series Evidence.“ Žiūrėta 2016 04 11. www.deu.edu.tr/userweb/dilek.seymen/dosyalar/ek.pdf
137. Werz, Michael ir Max Hoffman. „The U.S.-Turkey Partnership: One Step Forward, Three Steps Back.“ Žiūrėta 2015 04 04. <https://cdn.americanprogress.org/wp-content/uploads/2015/03/USTurkeyPartnership-brief2.pdf>
138. Whyte, Alexander. „Neorealism and neoliberal institutionalism: born of the same approach?“ Žiūrėta 2016 05 09. <http://www.e-ir.info/2012/06/11/neorealism-and-neoliberal-institutionalism-born-of-the-same-approach/>
139. Wilgenburg, van Wladimir. „Russia’s Intervention in Syria and the Kurdish Question.“ Žiūrėta 2016 03 31. <http://thediplomat.com/2016/03/russias-intervention-in-syria-and-the-kurdish-question>
140. Zalewski, Piotr. „How Turkey Went From „Zero Problems“ to Zero Friends.“ Žiūrėta 2016 04 26. <https://foreignpolicy.com/2013/08/22/how-turkey-went-from-zero-problems-to-zero-friends>

Summary

DOES TURKEY REMAIN A PART OF THE EURO-ATLANTIC SECURITY COMMUNITY? TURKEY'S SECURITY IDENTITY DURING CRISES IN IRAQ AND SYRIA

During the time of AKP reign in Turkey, we could observe a possible shift in Turkey's security identity: inconsistency of values, a different perception of threats and lack of military cooperation among Turkey and Euro-Atlantic partners. Thus, the puzzle of this thesis is as follows: despite the fact that AKP party declares importance of belonging to the Euro-Atlantic community, its position during crises of Iraq and Syria looks inconsistent and even might clash with the collective Euro-Atlantic security identity. This situation allows us to ask if a change in behaviour and, most likely, a change in Turkey's security identity still allows us to call Turkey as a part of the Euro-Atlantic security community. This study aims to evaluate the integration of Turkey's security identity within the collective Euro-Atlantic security identity and find out if this integration level is rising or falling, thus allowing to answer the question if Turkey is still a part of the Euro-Atlantic security community.

In order to do that, four tasks are set: 1) to underpin the link, which exists according to the security communities' theory, between Turkey's security identity digression from collective Euro-Atlantic security identity and Euro-Atlantic security community's non-military security dilemma – the danger of disintegration; 2) employing the theory of security communities, to distinguish the main research variables and describe how they are going to be interpreted. Turkey's security identity and integration level into Euro-Atlantic security community is going to be analysed according to these variables; 3) using constructed model, conduct qualitative comparative analysis on Turkey's security identity during the crises of Iraq and Syria; 4) based on the theoretical model assumptions, evaluate Turkey's level of integration into Euro-Atlantic security community during the times of different crises, and answer the question if Turkey's integration level into the Euro-Atlantic community is rising or falling.

The object of the thesis is Turkey's security identity during crises in Iraq and Syria. The statements defended in the master thesis are: 1) Causal relationship exists between the identity of the collective security community and a disintegration of security community; 2) During the AKP reign, Turkey's security identity has changed; 3) Turkey's security identity and Euro-Atlantic security identity digressed during Iraq crisis and that resulted in the crisis of trust. 4) Turkey's security identity

and Euro-Atlantic security identity also digressed during the beginning of Syrian crisis but active Russia's interference into the crisis caused the rise of Turkey's integration level into Euro-Atlantic security community.

The study has shown that during AKP time in power, a shift accrued between Turkey's political identity and the identity of Euro-Atlantic security community: Turkey was leaning more and more towards authoritarianism, Islamism and undermining the norms and values of liberal democracy. This was evident during the Iraq crisis but even more obvious during the time of Syria's crisis. Successful military cooperation until AKP's government shows that during the Iraqi crisis the change in Turkey's political identity determined different threat perception among Turkey and its Euro-Atlantic partners, and thus resulted only in nominal Turkey's integration into Euro-Atlantic security community. During the Syria's crisis common threat perception exist (ISIS to a certain extent, Russia, and migrant crisis) which lead to military cooperation, although differences remains on the Kurdish issue. Based on the security community's theory, we could say that Turkey is still a part of Euro-Atlantic security community but only in the second tier of integration and not the third one. Turkey cannot integrate fully into Euro-Atlantic security community because of its neo-ottoman identity. Neo-ottoman identity contradicts liberal values and does not allow the formation of trust among the partners, thus, the full integration is not possible. Such situation shows that Turkey's membership in the Euro-Atlantic community is unstable.

The research has shown that a security identity is a valuable tool for regional security cooperation analysis. The study provides broader historical context and thus it can answer Turkey's integration puzzle more fully than those papers that are concentrated only on recent events. Combined with integration model, security identity concept allows to depict the change of integration. In order to achieve successful cooperation among Turkey and its Euro-Atlantic allies, it is important that their security identities match as closely as possible. That would create favourable conditions for solving the crisis. In Syria's case that could be a change of the U.S. stance on YPG relation with PKK, and giving more support in Turkey's domestic fight against PKK terrorism. Another, a more long term investment, would be Euro-Atlantic help to foster liberal democracy in Turkey.

The study has shown how important is the change that Russia has brought into the crisis. Therefore, it is important to conduct further research on Turkey-Russia relations in a broader NATO context, not only in Syria's crisis, as Russia poses a threat to various parts of Euro-Atlantic regions. Despite differences during Iraq crisis and in the beginning of Syria's crisis too, an active Russia's interference on behalf of Assad was a crucial factor that drove Turkey back towards her traditional partners. Hence, the Turkey's integration into Euro-Atlantic security community increased. We could

say that even if Turkey is not a fully integrated member, Turkey still remains an important part of the Euro-Atlantic security community.